

JALAN JALAN

Kunstenaars en
buurtbewoners
werken aan een
betere buurt

KUNSTENAARS@CO

“SAMEN ZINGEN, SPELEN EN THEATERMAKEN RAAKT MENSEN, BREEKT MUREN AF EN BRENGT HEN BIJ ELKAAR.”

Dat is het motto van Jos Zandvliet, dertig jaar geleden al pionier van spektakeltheater op locatie (Dogtroep) en nu één van de gangmakers van het project Jalan Jalan (Kunst werkt in de Indische Buurt). Ik heb in juni kennis gemaakt met het project en de mensen erachter. Het sprak mij direct bijzonder aan. Ik ben ervan overtuigd dat initiatieven als Jalan Jalan daadwerkelijk kunnen bijdragen aan ontmoeting, uitwisseling en talentontwikkeling in wijken en buurten. Omdat ik geloof in de kracht van mensen. De kracht van wijkbewoners die soms een vonkje van buiten nodig heeft om tot ontplooiing te komen. De kracht van kunstenaars die hun kunst, talent en vakmanschap in willen zetten voor de wijk. Een lentefeest, een zomerfeest en Jalan Jalan Festival: drie evenementen waarbij bewoners van de Indische Buurt elkaar hebben ontmoet. In muziek, theater, workshops en een prachtige optocht door de buurt.

Jalan Jalan is een voorbeeld van community art, kunst en cultuur die doelbewust worden ingezet om mensen met elkaar te verbinden en gemeenschappen te versterken. Een nieuwe discipline die met artistieke middelen aan daadwerkelijke verbetering van de sociale leefomgeving werkt. Daarmee neemt community art verantwoordelijkheid voor concrete resultaten van artistieke projecten in wijken. De community artists werken - samen met bewoners - doelgericht aan duurzame ontmoeting en uitwisseling. Daarom wordt Jalan Jalan ondersteund vanuit de stimuleringsregeling Ruimte voor Contact.

Bij dat werken aan meer dan incidentele ontmoetingen en verbindingen is verslaglegging heel belangrijk. Voor vervolginiciatieven, voor navolging elders en voor een zinnige verantwoording. Jalan Jalan gaat daar heel ver in en heeft TNO, in opdracht van Kunstenaars&CO, onderzoek laten doen naar het effect van het project op de buurt. En de resultaten mogen er zijn! Ruim driekwart (76%) van de deelnemende kinderen vindt Jalan Jalan een leuke manier om met andere mensen in de buurt om te gaan. Van de toeschouwers geeft maar liefst 90% aan dat het festival een goede manier is om buurtgenoten te ontmoeten. De meesten willen een volgende keer zelf ook meedoen! Met deze topresultaten van het onderzoek, een film en de verslaglegging in deze publicatie is Jalan Jalan een uitstekend gedocumenteerd project. Zeer waardevol voor de verdere ontwikkeling van community art als professionele discipline, maar natuurlijk vooral voor de bewoners van de Indische Buurt en al die andere buurten in ons land.

Drs. Ella Vogelaar
Minister voor Wonen, Wijken en Integratie

De community artists werken - samen met bewoners - doelgericht aan duurzame ontmoeting en uitwisseling.

INHOUD

VOORWOORD DOOR ELLA VOGELAAR, MINISTER VOOR WONEN, WIJKEN EN INTEGRATIE	3
WAARDEVOLLE VERBINDINGEN DE VISIE VAN KUNSTENAARS&CO	6
DE EFFECTEN LOPEN DOOR! ESSAY VAN SANDRA TRIENEKENS OVER ONTMOETING, COHESIE EN COMMUNITY ART	8
VOORAL VEEL MENSEN BIJ ELKAAR BRENGEN DE TOTSTANDKOMING VAN JALAN JALAN	12
PORTRETTE	14/24/36
LENTEFEEST	16
ZOMERFEEST	18
DANSEND JE DEUR UIT JALAN JALAN IN VOGELVLUCHT	20
JALAN JALAN FESTIVAL	26
DAT KAN IK OOK! DE ACCU-AANPAK	30
100 TALEN EEN SCHETS VAN DE INDISCHE BUURT	34
STEUN VOOR JALAN JALAN DE BETROKKEN ORGANISATIES	38
DE JALAN JALAN KUNSTENAARS	42
GEMETEN! EFFECTMETING DOOR TNO	46

COLOFON

JALAN JALAN - Kunstenaars en buurtbewoners werken aan een betere buurt is een uitgave van Kunstenaars&CO

Tekst en concept: Yolanda Bakker,
Essay: Sandra Trienekens (pagina 6-9)
Redactie: Kunstenaars&CO
Coördinatie: Kunstenaars&CO
Fotografie: Joyce van Belkom
Vormgeving: Atelier van GOG
Drukwerk: Spinhex & Industrie

Herkomst overige fotografie:
Pagina 7: Gabriëlle Marks (Foe Ooi Leeuw)
Ruud Baan (Bijlmermeer Zwanemeer),
Ben Wiegman (Waarde van de Gaarde),
Pagina 23: Simone Hoogervorst
Pagina 24: Ingrid van Oeveren
Pagina 25: Renaat Jansen
Pagina 29 bovenste twee: Henk Grobben
Pagina 31: Septimia Kuhlmann
Pagina 50-51: Netty Gelijstee

Wij hebben geprobeerd om zoveel mogelijk de mensen op de foto's in deze publicatie te achterhalen, zodat wij ze deze publicatie kunnen sturen. Is dat bij u niet het geval, laat dat ons dan weten:

© 2008 Kunstenaars&CO
Postbus 2617
1000 CP Amsterdam
www.kunstenaarsenco.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van Kunstenaars&CO.

Uit ramen en vanaf balkons werd gekeken en gefotografeerd: Honderden kinderen uit de Indische Buurt en hun ouders liepen in een lange optocht door de straten

KUNSTENAARS ACTIEF IN DE WIJK

WAARDE- VOLLE VERBIN- DINGEN

zulke waardevolle ontmoetingen mogelijk te maken. Veel kunstenaars doen via ons ervaring op met het werken in de wijk, vaak in samenwerking met oude rotten in het vak. Wij hebben inmiddels een grote schat aan ervaring in het maken van verbindingen tussen kunstenaars en bijvoorbeeld wijken (of scholen, bedrijven, zorginstellingen). Daarbij ontstaat een win-win situatie voor de kunstenaar én voor de wijk. Door het aangaan van maatschappelijke verbindingen ervaren kunstenaars de rijkdom van het werken met

Kunstenaars zijn buurtbewoners als alle anderen. Zij zijn ook vaak betrokken burgers. Kunstenaars die projecten in wijken organiseren, verbinden hun burgerschap met artistiek werk. Deze vorm van cultureel burgerschap krijgt steeds meer aandacht en betekenis. Juist omdat kunstenaars in staat zijn om andere beelden te scheppen van wat leeft bij hun medeburgers, juist omdat zij in staat zijn om op een heel andere manier mensen te raken en in beweging te krijgen dan met woorden en plannen. Kunstenaars spelen in op verschillen; zonder eigenheid, zonder anders-zijn geen kunst. Tegelijkertijd weten zij die verschillen te overbruggen door hun medeburgers aan te spreken op hun creativiteit. Zo ontstaan waardevolle ontmoetingen, waardevolle verbindingen in de buurt.

Kunstenaars&CO speelt hierop in door kunstenaars de gelegenheid te geven om

en voor mensen in allerlei maatschappelijke sectoren. Er ontstaan nieuwe markten voor kunstenaars en er ontstaat draagvlak buiten de kunstsector voor een samenleving waarin kunst een veel grotere maatschappelijke betekenis heeft. Voor de wijk zijn er ook allerlei positieve effecten. Kunstenaars verbinden en bouwen bruggen tussen mensen met verschillende mogelijkheden en (culturele) achtergronden. Ze zijn samen met bewoners bijzonder goed in staat om een positieve impuls te geven aan de leefbaarheid, sociale cohesie en betrokkenheid in de wijk.

Kunstenaars&CO is expert in het ontwikkelen van projecten en het matchen van ideeën van onze samenwerkingspartners in de wijken met kunstenaars en culturele instellingen. Hierbij maken we gebruik van ons netwerk van 5.000 professionele kunstenaars van alle disciplines en meer dan 200 organisaties verspreid over heel Nederland.

BIJLMERMEER ZWANEMEER, AMSTERDAM
in samenwerking met het Nationaal Ballet, 2006

5 professionele dansers gaven samen met vmbo leerlingen uit Amsterdam Zuid Oost een nieuwe interpretatie aan het ballet Zwanenmeer.

FOE OOI LEEUW, AMSTERDAM

in samenwerking met CABO, Young Designers + Industry, Osiragroep, Delta Forte, Rochdale, Stichting Foe Ooi Leeuw, HVDN-architecten, Vereniging Tung Lok, 2007

8 kunstenaars van verschillende disciplines zijn ingezet bij het ontwikkelen van een ouderengemeenschap in een nieuw te bouwen complex voor Chinese ouderen.

WAARDE VAN DE GAARDE, DEN HAAG

in samenwerking met community art kunstenaar Adriaan Nette en Mira Kho en woningbouwvereniging Kristal, 2007

5 kunstenaars creëren een moment van aandacht in de ontwikkeling van een wijk in Den Haag. In de wijk 'de Gaarden' wordt veel gesloopt en nieuwbouw is aanstaande. De omwonenden worden door kunstenaars betrokken bij deze ontwikkelingen.

ZIN IN TAAL, APELDOORN

in samenwerking met ROC Aventus 2005-2006

Een bijzondere lesmethode ontwikkeld door kunstenaars Esmeralda Detmers en Brit Vreenegeer waarin kunstenaars samenwerken met taaldocenten. Ze brengen op een creatieve manier analfabete migranten taal- en sociale vaardigheden bij. Dat gebeurt onder andere met rollenspellen en stem- en spel oefeningen uit de theaterwereld. Zin in Taal stimuleert de zelfredzaamheid van migranten, zodat ze actief deel gaan nemen aan de samenleving.

DE EFFECTEN LOPEN DOOR

JALAN JALAN

Jalan Jalan is een community art-project waarin bewoners van de Indische Buurt in Amsterdam Oost in een reeks van creatieve activiteiten samenwerken naar het Jalan Jalan Festival. Tijdens de activiteiten ontmoeten de buurtbewoners elkaar en wordt de gelegenheid geschapen om uit te wisselen. Tegelijkertijd worden de buurtbewoners gestimuleerd om hun talenten te benutten, voor zichzelf

en voor de buurt. Het project werd geflankeerd door een onderzoek van TNO Kwaliteit van Leven, naar het effect van deze artistieke interventie op het stimuleren van interetnische contacten. Uit het onderzoek blijkt dat 90 % van de toeschouwers het festival een goede manier vindt om meer in contact te komen met mensen in de buurt, met verschillende culturele achtergronden. Van de deelnemende kinderen geeft 44 % aan nieuwe mensen door het project te hebben leren kennen en 35 % van de toeschouwers is in contact gekomen met mensen van een andere culturele achtergrond. Van de kinderen verwacht 16 % dat ze nog vaker contact met deze nieuw ontmoete mensen zullen hebben, bij de toeschouwers is dat maar liefst 66 %. Een geslaagd project dus, maar leiden deze contacten ook tot sociale cohesie? In het navolgende zal ik stilstaan bij de niveaus waarop en de intensiteit waarmee sociale cohesie zich manifesteert, om tenslotte terug te komen op de vraag of community art-projecten als Jalan Jalan een positief effect hebben op sociale cohesie.

NIVEAUS VAN SOCIALE COHESIE

Beleidsmakers hebben de laatste jaren veel aandacht voor het bevorderen van sociale cohesie, getuige onder meer de vraag van de regering aan de Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling¹ en het Sociaal Cultureel Planbureau² om onderzoek naar manieren van verbinden, integratie en interetnisch contact. Op lokaal beleidsniveau heeft de Amsterdamse deelgemeente Zeeburg, waar het project Jalan Jalan plaatsvond, de Denktank Sociale Cohesie opgericht. Al zijn de aanleiding en motivatie misschien heel verschillend, ook veel kunstenaars zoeken momenteel op hun eigen artistieke manier naar het leggen van verbindingen tussen mensen. Onderzoek

van Cultuurnetwerk Nederland naar zo'n 100 community art-projecten wees uit dat 34 % van de betrokken kunstenaars het genereren van ontmoeting en cohesie als expliciete intentie van het project noemde.³ Maar al is men op beleidsniveau en in community art-projecten druk bezig met sociale cohesie, het is niet altijd duidelijk wat ermee wordt bedoeld en in hoeverre het beleid of project daarop effect heeft. Schuyt⁴ definieert sociale cohesie als 'de interne bindingskracht van een systeem (een familie, groep, organisatie, universiteit, stad of een samenleving als geheel).' Meerdere auteurs onderscheiden daarom verschillende niveaus als het om cohesie, relaties en ontmoetingen gaat.^{5,6}

Het micro niveau verwijst naar ontmoetingen tussen individuen en de daaruit ontstane persoonlijke netwerken en relaties. Hierop is per definitie effect te verwachten want mensen ontmoeten nieuwe mensen in community art-projecten met wie ze voor kortere of langere tijd een relatie aangaan. Dat blijkt ook uit het onderzoek naar Jalan Jalan. De volgende paragraaf laat zien dat de netwerken en relaties wel uiteenlopend van aard en intensiteit kunnen zijn. Van Marissing et al.⁷ stellen vast dat in Nederlandse beleidsdocumenten sociale cohesie vooral wordt beschouwd als een verschijnsel dat zich tussen buurtbewoners manifesteert (horizontale cohesie). Dit is ook het niveau waarop het TNO onderzoek naar Jalan Jalan was gericht. Van Marissing et al. tonen echter aan dat de verticale cohesie tussen bewoners en beleidsmakers of organisaties, en de institutionele cohesie tussen beleidsmakers en organisaties minstens zo belangrijk zijn: het meso niveau van sociale cohesie. Blokland⁸ ziet hier een rol weggelegd voor het opbouwwerk. Elders heb ik beschreven dat community art-organisaties zoals CityMine(d) en de Theaterstraat ware en succesvolle verbinders op dit niveau zijn.⁹ Deze projecten brengen (deel)gemeenten, woningcorporaties, sociale en welzijnsorganisaties, economische instanties en bedrijven, zelforganisaties en andere bewonersinitiatieven en bewoners bij elkaar. Sommige van de betrokken organisaties raken bovendien blijvend geïnspireerd in hun werkwijze door de creatieve aanpak van de community art-projecten.

Dan is er het macro niveau van de betrokkenheid van mensen bij de samenleving als geheel, of, minder ambitieus, betrokkenheid bij de buurt of stad waar men woont. Het effect van community art-projecten op nationale gemeenschapszin of maatschappelijke betrokkenheid van de deelnemers is nooit met onderzoek vastgesteld. Dit geldt ook voor het effect op de binding met de stad: een project zoals Stad en Taal in het Stedelijk Museum, maakt de NT2 (Nederlands als Tweede taal)-student wel bekend met de stad¹⁰, maar of de student dan ook meteen een positieve binding met de stad ervaart blijft de vraag. Maar positieve ontmoetingen met mensen uit de buurt in een leuk project in de buurt geven zonder twijfel een positieve impuls aan de beleving van een goed buurtgevoel bij de deelnemers. Dit bevestigt het onderzoek naar Jalan Jalan: een belangrijk effect is dat bijna de helft van de kinderen (43%) aangeeft dat ze hun buurt leuker zijn gaan vinden. ▶▶

Optreden
Zomerfeest

INTENSITEIT VAN SOCIALE COHESIE

Blokland⁸ geeft aan dat cohesie loopt van anonimiteit (het vrijwel ontbreken van interactie en kennis van elkaar) naar de intimiteit van familierelaties en vriendschappen. Maar ze vraagt vooral aandacht voor de tussenvorm: de publieke familiariteit die duidt op kennis hebben van elkaar; het bekend zijn met elkaar zonder dat het persoonlijk netwerken of duurzame relaties betreft. Blokland is van mening dat vluchtige ontmoetingen, die een dergelijke familiariteit opleveren, voor een groot deel onze ervaring van het sociale weefsel van de stad bepalen en dat het bij sociale cohesie meer gaat om het vertrouwen hebben in vluchtige passanten dan om de vraag of men zijn burens kent. Ook Duyvendak en Veldboer¹¹ geven aan dat de samenleving niet alleen maar sterke banden nodig heeft, maar dat juist de 'weak ties', de publieke familiariteit, het cement van de samenleving vormen. Dit in navolging van Granovetter¹² die al in 1973 schreef over de 'kracht van zwakke bindingen.'

In een community art-project zullen alleen de ontmoetingen met en onder het publiek vluchtig zijn. De deelnemers komen elkaar intensiever tegen. Maar opgemerkt moet worden dat het aantal intieme, vriendschappelijke contacten dat in een community art-project ontstaat getalsmatig altijd kleiner is dan de meer oppervlakkige vormen van contact en cohesie die kunnen ontstaan. Dat bleek ook uit onderzoek naar het community art-project '[u bevindt zich hier]' van Springdance: 71% van de deelnemers gaf aan nieuwe mensen te hebben ontmoet, maar 37% had ook nieuwe vriendschappen gesloten aan het einde van het traject van een half jaar.¹³ Grote aantallen deelnemende kinderen en toeschouwers van Jalan Jalan verwachten dat zij de mensen die zij via het project hebben ontmoet (misschien) blijven zien. De positieve vibe van het project is voelbaar, maar het was nog te vroeg om de mate waarin vervolgentroetingen tot stand komen en de intensiteit van cohesie die deze opleveren, te meten.

IS DE INDRUK DAT COMMUNITY ART-PROJECTEN EEN POSITIEF EFFECT OP COHESIE HEBBEN GERECHTVAARDIGD?

Ja! In community art-projecten ontstaat cohesie op verschillende niveaus. Mensen ontmoeten nieuwe mensen. Mensen komen in aanraking met organisaties en organisaties ontmoeten elkaar en stappen in de toekomst misschien sneller op elkaar af voor samenwerking in concrete projecten. Ook kan men door de projecten een positiever gevoel over zijn directe leefomgeving krijgen. Als projecten vooraf aangeven op welke niveaus ze effect willen sorteren, dan kan daar bewust op ingespeeld worden in het project. Ook kan dan de evaluatie van het project doelgericht vorm krijgen, zonder inmenging van onuitgesproken verwachtingen over effecten op niveaus van cohesie waar het project eigenlijk niet op gericht was. Ja! Er ontstaat sociale cohesie, al kan die verschillen in intensiteit. Dit laatste vraagt om reflectie op het begrip 'duurzame' cohesie. Duurzaamheid duidt meestal op blijvende ontmoetingen: deelnemers blijven elkaar na afloop van het project op regelmatige basis ontmoeten. Om dergelijke effecten te laten ontstaan moet een project de ruimte bieden aan mensen om elkaar echt te leren kennen, dat kost tijd. Maar uit het bovenstaande blijkt dat ook vluchtige ontmoetingen en de zwakke bindingen die ontstaan, duurzame effecten kunnen hebben. Sterker nog, het zijn juist deze contacten die tot cohesie leiden in de verzameling mensen en organisaties waaruit de samenleving bestaat. Net als bij de niveaus van cohesie zou het verhelderend zijn aan te geven welke intensiteit van cohesie een community art-project met name beoogt, zonder zich daarbij ongemakkelijk te voelen als men aangeeft dat de meeste contacten vluchtig zullen zijn, want ook die effecten lopen door!

Dr. Sandra Trienekens is lector Burgerschap en Culturele Dynamiek aan de Hogeschool van Amsterdam.

LITERATUUR

- ¹ RMO (2005) *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Advies 37. Den Haag, oktober 2005.
- ² Gijsberts, M. & J. Dagevos (red.) (2007) *Interventies voor integratie. Het tegengaan van etnische concentratie en bevorderen van interetnisch contact*. Den Haag: SCP, juli 2007.
- ³ Trienekens, S. (2006a) *Kunst en sociaal engagement: een analyse van de relatie tussen kunst, de wijk en de gemeenschap*. Cultuur + Educatie 17. Utrecht: Cultuurnetwerk.
- ⁴ Schuyt, K. (1997) *Sociale cohesie en sociaal beleid*. Publiekscolleges, De Balie, Amsterdam.
- ⁵ Peters, A. & T. Deboscher (2006) *Praktijkvelden sociale cohesie*. Brussel: Vlaams Minderheden Centrum.

- ⁶ Kamp, M. van der & D. Ottevanger (2003) *Cultuur educatie en sociale cohesie*. Cultuur + Educatie 6. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.
- ⁷ Marissing, E. van, G. Bolt & R. Van Kempen (2006) *Urban governance and social cohesion*. In: *Cities* vol.23(4), pp.279-290.
- ⁸ Blokland, T. (2006) *Het sociaal weefsel van de stad. Cohesie, netwerken en korte contacten*. Oratie. Den Haag: Dr. Gradus Hendriks Stichting.
- ⁹ Trienekens, S. (2008) *Culturele interventies in de wijk*. In: *Rooilijn* jg.41(nr.3), pp.212-217.
- ¹⁰ Vos, E. (2007) *Stad en Taal: Onderzoek naar de meerwaarde van kunst en cultuureducatie in taal en inburgering-projecten in Amsterdam*.

- Afstudeerscriptie Vrije Universiteit, Amsterdam.
- ¹¹ Duyvendak, J.W. & L. Veldboer (2001) *Meeting point Nederland. Over samenlevingsopbouw, multiculturaliteit en sociale cohesie*. Amsterdam: Boom.
- ¹² Granovetter, M. (1973) *The strength of weak ties*. In: *American Journal of Sociology* (vol.78(6)), pp.1360-1380.
- ¹³ Trienekens, S. (2006b) [U bevindt zich hier]: studie naar een gemeenschapskunst-project. Utrecht: Springdance.
- Gowricharn, R. (2003) *Sociale cohesie en culturele diversiteit*. In: *Bestuurskunde* jrg.12(8), pp. 344-353.

VOORAL VEEL MENSEN

“Jalan Jalan heeft niet voor het laatst de Indische Buurt op zijn kop gezet”

“Vanuit de vraag ‘Hoe groot is de meerwaarde van kunstenaars bij het tot stand brengen van sociale cohesie?’, zijn wij aan de slag gegaan met het ontwerpen van het project Jalan Jalan. Dat die meerwaarde er zou zijn, dat wisten we. Onder andere doordat Kunstenaars&CO al eerder participeerde in maatschappelijke projecten met kunstenaars. Wetenschappelijk onderzoek van het Kohnstamm Instituut vorig jaar naar de effecten van ons project KunstWerk(t) wees uit dat de interventies van kunstenaars aantoonbaar resultaat hebben op het zelfbewustzijn van mensen.”

MEERWAARDE METEN

Guido Jochems, projectleider bij Kunstenaars&CO, deed in januari 2008 de eerste aanvragen, onder andere bij ‘Ruimte voor Contact’ (een stimuleringsregeling van de Minister van Wonen, Wijken en Integratie) om ervoor te zorgen dat zijn ideeën ook werkelijkheid zouden worden. Omdat hij ervan overtuigd was dat resultaten van het werken met kunstenaars te meten waren, had hij TNO inmiddels de opdracht gegeven om een kwantitatief onderzoek te laten doen naar ‘de effectiviteit van de artistieke interventie op het stimuleren van interetnische contacten binnen Jalan Jalan.’ Er is weinig bekend over de effecten van interventies gericht op het bevorderen van sociale contacten tussen autochtonen en allochtonen, en al helemaal niet over de effecten van artistieke interventies. Binnen een mum van tijd zat Jochems om tafel met stichting Doen, met woningbouwcorporatie Ymere en met het stadsdeel Zeeburg.

ORGANISATIE

Een community art-project waarin bewoners van de Indische Buurt in Amsterdam in een reeks van creatieve activiteiten samen toewerken naar een feestelijk spektakel en een optocht door de Indische Buurt. Dat is in het kort Jalan Jalan (Indonesisch voor ‘Wandelen’). Ervaren community art-kunstenaars en andere kunstenaars uit de buurt zouden buurtbewoners gaan stimuleren om hun talenten te benutten voor zichzelf en voor de buurt. Een complex project, waarbij het vergroten van cohesie in de wijk én bijzondere werkervaring voor kunstenaars hand in hand zouden gaan. TNO Kwaliteit van Leven ging de effecten meten. Het verloop van het project zou vastgelegd worden in een film en een publicatie. Vanaf het begin hebben drie partners het project getrokken: stichting ACCU, Studio K en Kunstenaars&CO. Jochems: “het is belangrijk om bij zo’n groot project de taken goed te verdelen. Terugkijkend denk ik dat een dergelijk project veel baat heeft bij een ‘manager’ die zijn wortels in de buurt heeft.”

TALENTEN IN DE INDISCHE BUURT

“Een andere opdracht binnen het project was om te onderzoeken wat het werken binnen Jalan Jalan zou betekenen voor de kunstenaars. Wij hebben gemerkt dat de deelnemende kunstenaars ontdekten dat ze veel meer in hun mars hebben dan ze dachten. Ze moesten omgaan met onzekerheden, improviseren en buiten hun eigen discipline werken. Sommigen zijn daar van nature al goed in. Maar je kunt het ook leren. Door te doen natuurlijk, maar wij zien ook een taak voor het kunstvakonderwijs en voor onszelf om bij te dragen aan de verdere professionalisering van kunstenaars die aan het werk willen in community art.” Omdat het ook de bedoeling was om de aanwezige talenten van bewoners

BIJ ELKAAR BRENGEN

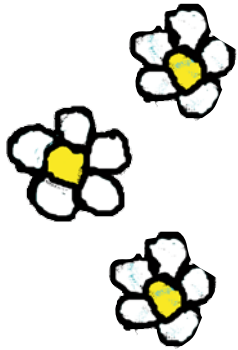
in de buurt aan te boren, was het programma opgebouwd rond laagdrempelige workshops waaraan buurtbewoners gratis konden deelnemen. Een ‘scholentraject’ waarin leerlingen Wereldburgerpoppen maakten, sloot het geheel af. (► Vanaf pagina 20 leest u meer over de workshops en het scholentraject.)

DE TOEKOMST

“Op de laatste avond van Jalan Jalan overhandigden stadsdeelvoorzitter Nico Papineau Salm en wethouder Dennis Straat van stadsdeel Zeeburg de ‘Wereldburgerwisselbokaal’ aan de leerlingen van basisschool De Evenaar, die de mooiste wereldburgerpop maakten. Aan het woordje ‘wissel’ lees je af dat Jalan Jalan niet voor het laatst de Indische Buurt op zijn kop heeft gezet. We hebben aanwijzingen dat er genoeg mensen in de buurt zijn die het initiatief verder willen dragen. Daarnaast zijn we in gesprek met het stadsdeel om kunstactiviteiten nog beter in de buurt te verankeren en zichtbaar te maken. Voor veel kunstenaars die hebben meegedaan aan Jalan Jalan staan er al weer nieuwe projecten op stapel. Sommigen gaan eigen initiatieven voor hun wijk uitwerken, anderen zijn uitgenodigd om als kunstenaar op scholen te werken. Ook leuk is het om te merken dat een aantal kunstenaars onderling gaat samenwerken in maatschappelijke projecten.”

ONTROERING

“Naast de financiële ondersteuning kregen wij ook praktische en inhoudelijke ondersteuning en media-aandacht. Studenten van de Hogeschool van Amsterdam, Opleiding Culturele en Maatschappelijke Vorming, hielpen bijvoorbeeld bij de effectmetingen. Minister Ella Vogelaar (VWI) en Sandra Trienekens, lector burgerschap en culturele dynamiek aan de Hogeschool van Amsterdam, leverden een inhoudelijke bijdrage aan deze publicatie. In het Financieel Dagblad van 7 juli verscheen een paginagroot artikel over Jalan Jalan met als titel ‘Feestend integreren’, en stadsdeel Zeeburg besteedde op haar website voor en na elk feest uitgebreid aandacht aan Jalan Jalan. Wij zijn blij met de uitkomsten van het onderzoek van TNO. Uit het onderzoek blijkt dat mensen weliswaar niet in eerste instantie komen ‘om te ontmoeten’, maar dat ze elkaar tijdens de workshops en (voorbereiding van) buurtfeesten toch ‘vanzelf’ tegenkomen en dat ze elkaar daarna vaker willen ontmoeten. Toen ik op 13 september met de optocht meeliep voelde en zag ik trots, plezier en ontroering. Bij het lezen van de uitkomsten van het TNO onderzoek weet ik zeker dat ik niet de enige was...”

Uit de subsidieaanvraag van Jalan Jalan bij Ruimte voor Contact

Er zit veel talent en creativiteit in de buurt, dwars door alle etnische groepen en generaties heen. Ons project boort dit potentieel aan en legt verbindingen tussen mensen in de buurt. In hun manier van werken scheppen de begeleidende kunstenaars ruimte voor contact. Hun aanpak brengt buurtbewoners bij elkaar op een ongedwongen, speelse manier, zodat

het een nieuwe ervaring wordt die naar meer smaakt. Het gaat hierbij om meer dan alleen ontmoetingen. Buurtbewoners werken samen in een reeks van creatieve activiteiten aan een gemeenschappelijk doel: het Jalan Jalan Festival.

Uit het projectplan

Doelen: Ontmoeting, uitwisseling en samenwerking tussen (cultureel diverse) buurtbewoners; Samenwerking tussen ver-

schillende (cultureel diverse) verenigingen en organisaties in de buurt; Een (groter) sociaal-cultureel netwerk in de wijk met Studio K als laagdrempelige centrale locatie en programmeur; Kunstenaars met een cultureel diverse achtergrond werken aan ‘buurtbuilding’ en talentontwikkeling en vervullen voorbeeldfunctie voor talenten; Erkenning voor en benutting van de bijzondere kwaliteiten van bewoners en artistieke talenten uit de wijk.

DE ONTMOETING

OUAFA HANINE
11 JAAR
 Woont in de Celebesstraat
 Gaat naar basisschool
 De Insulinde
 Wil later verloskundige
 worden

MYRNA VERSTEEG
28 JAAR
 Woont in de Javastraat
 Is getrouwd en heeft 1 kind
 Is theatermaakster en
 actrice, geeft les aan de
 jeugdtheaterschool
 theatraalijburg

“OOK
 EEN
 KEER BIJ
 ONS
 THUIS”

“Ik zit op turnen en heb mijn zwemdiploma’s A, B en C! Vanavond presenteer ik op het podium het Igló-toneelstuk. Ben ik helemaal verkleed, ook met een pruik. Ik vind het wel eng dat er zoveel mensen naar mij kijken, maar ik ken veel mensen die staan te kijken straks. Ik vind het eigenlijk vooral leuk! Toen het Lentefeest van Jalan Jalan er was ben ik eens gaan kijken of toneelspelen iets voor mij zou zijn. Het ging zo goed in de voorbeeldles, dat ik me meteen heb opgegeven. Mijn vriendinnen zitten er ook op, maar ook kinderen die ik helemaal niet kende. We oefenden elke week en mijn moeder bracht me dan altijd. Ze bleef ook wel eens kijken. Mijn moeder helpt ook altijd op school met dingen. Myrna is de baas van de theaterworkshops. Van haar heb ik geleerd hoe ik het beste kan toneelspelen. Zij is ook een keer bij ons thuis geweest!”

► Kijk ook op www.basisschoolinsulinde.nl

“Elkaar beter leren kennen met samen theatermaken als hulpmiddel. Toen ik de oproep zag om als kunstenaar deel te nemen aan Jalan Jalan, hoefde ik niet lang na te denken. Ik wilde al langer echt iets in en voor mijn buurt doen. Het iglo-toneelstuk dat wij vanavond op het Jalan Jalan Festival spelen, gaat –zonder woorden- over de dingen die voor alle mensen herkenbaar zijn: liefde, angst en hoop, familiebanden. De kinderen uit de theaterworkshops van Diego en mij kwamen elke week trouw. De eerste les na de vakantie stonden ze te trappelen om verder te gaan. Dit groepje kinderen maakt het nu mee, maar hun vriendjes en vriendinnetjes komen bij de voorstelling kijken en nemen weer andere kinderen mee. Als ik door de Indische Buurt fietste vroeg ik mij wel eens af hoe die moeder in djelaba op dat balkon met schotel en bontgevlude waslijnen thuis zou leven? De moeders van de kinderen uit mijn theaterworkshop die hun kinderen brachten en ophaalden nodigden mij uit om bij hen op

“DIT MAAKT
 DAT IK ME
 HELEMAAL
 THUIS VOEL”

bezoek te komen. Ik ben er achter gekomen dat daar ook weer een wereld achter schuilt. Ik maak uit mezelf al makkelijk contact met mijn burens, vaak door op elkaars kinderen te passen of door lekkernijen uit te wisselen, maar ik heb er nu veel contacten bij gekregen. Dit maakt dat ik me helemaal thuis voel hier, in de Indische Buurt.”

► Kijk ook op www.theatraalijburg.nl

EEN LENTEFEEST ALS WARMING-UP VOOR DE WORKSHOPS

“JE GAAT HET LEUK VINDEN MAN!”

(Kunstenaar Diego Tauwnaar tegen een jongen die aarzelt om mee te doen aan de theaterworkshop.)

Kinderen trekken hun ouders mee

Binnen een paar minuten is het een gezellige chaos in de Beeldbouwhoek, waar de hele ochtend kinderen werken aan levensgrote maskers en bloemen. In het kielzog van de kinderen verschijnen ook de ouders. Ze zitten er een beetje bij, maken een praatje met elkaar ... De kinderen trekken hun ouders mee. En omdat er de hele dag wel iets bijzonders te doen is voor de kinderen, komen er met hen volwassenen op het Lentefeest die anders niet gekomen waren.

“Geef maar op dat bord!”

Op 12 april 2008 gaat in Studio K aan het Timorplein in de Indische Buurt in Amsterdam Jalan Jalan van start met het Lentefeest. De hele dag kunnen buurtbewoners een voorproefje krijgen van de workshops die in de komende maanden door verschillende kunstenaars worden gegeven. 's Middags is het tijd voor een optocht door de buurt: met de muziek die net geoefend is en met maskers op stokken die 's morgens door de kinderen zijn gemaakt. Een buurtbewoner krijgt een bord in de handen geduwd. Hij gaat voorop.

“Yo! Ik ben Diego”

En ik ben Ouafa, Malou, Kelly... zo'n twintig kinderen noemen hun naam terwijl ze in de kring staan om met de theaterworkshop te beginnen. Theatermakers Diego Tauwnaar en Myrna Versteeg zetten de kinderen meteen op scherp met een warming-up. In het uur dat volgt wordt er 'gejabberd' (conversaties voeren in onzinnig taal), geïmproviseerd ("je neemt een lifter mee, wat zeg je dan?"), emoties uitgebeeld ("nu ben je heeel boos") en heel veel gelachen, gegiecheld en gefluisterd.

DE LANGSTE DAG VAN HET JAAR, MET ELKAAR, OP HET TIMORPLEIN

ZOMERVUUR

“Heeft u huisdieren?”

Tijdens een spelletje ‘Buurtbingo’ 's middags op het Timorplein ondervragen de aanwezigen elkaar over hun hobby's en leven...

“Straks komt er weer muziek, blijf nou zitten”

De hele middag is er iets te doen op het plein. De kinderen laten zien wat ze tijdens de workshops theatermaken hebben geleerd, het Flevokoor treedt op en leerlingen van de Insulindeschool zingen ‘Lula met je lange zwarte haar’. Er zijn lekkere hapjes, en buurvrouwen haken onverstoord door: “Straks komt er weer muziek, blijf nou zitten”, zegt het meisje tegen haar broertje.

Zomervuur

Het Zomerfeest op 21 juni toont de voorlopige resultaten van de workshops die in mei begonnen. Er wordt gerapt, toneel gespeeld, er is een levensgroot dominospel, een zandbak, er wordt muziek gemaakt en er wordt gezamenlijk naar het voetbal gekeken...

Na de verloren wedstrijd is er nog theateraal zomervuur.

DANSEND JE DEUR UIT

ALLE ACTIVITEITEN VAN JALAN JALAN OP EEN RIJ

5 APRIL

Optocht in de Indische Buurt om het feest aan te kondigen

12 APRIL

Lentefeest op het Timorplein: Kinderboerderij, beeldbouwen, dansen, koken, rappen, drummen, theater, optocht

APRIL - SEPTEMBER

Workshops theater en dans voor buurtbewoners

APRIL, MEI

Workshops tijdens taallessen van TopTaal en Assadaaka

30 MEI, 13 EN 20 JUNI

Rapworkshops, koken, en knutselen in buurtcentrum 't Karrewiel

6 JUNI

Muziek- en theaterworkshops bij HVO-Querido en 't Karrewiel

21 JUNI

Zomerfeest op het Timorplein: Podium met resultaten van de workshops, optredens buurtorkesten en zangvereniging, rappen, levensgroot domino, ken-je-buur-bingo, lekkere hapjes en 's avonds een theatraal spektakel

AUGUSTUS EN SEPTEMBER

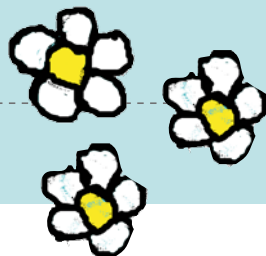
De bovenbouw van vijf basisscholen in de Indische Buurt maken reuze **Wereldburgers** die zij tijdens de optocht op 13 september dansend door de straten dragen. Ook leren de kinderen Jalan Jalan liedjes.

13 SEPTEMBER

Jalan Jalan Festival: Optocht met wereldburgerpoppen, groot feest op Timorplein met optredens van buurttalenten, theaterspektakel

Verder bood Jalan Jalan workshops aan tijdens het WereldWijkfestival in het FlevoPark (24 en 25 mei), op De Nationale Straatspeeldag (10 juni), en luisterden de Jalan Jalan kunstenaars met muziek en theater de opening van de vernieuwde Javastraat op (24 augustus)

► **Er is een speciale Jalan Jalan website: www.jalan-jalan.nl**

Jalan Jalan was een wandeling met een van te voren uitgezet parcours: drie buurtfeesten waarnaar toe gewerkt werd met workshops en een zogenaamd 'scholentraject' tussen april en september 2008. Er zou zoveel mogelijk contact gelegd worden met bestaande verenigingen en initiatieven uit de buurt, en er werd actief gestuurd op aansluiting met buurtscholen en de lokale politiek. Tegelijkertijd zou het Jalan Jalan team ook inspelen op de actualiteit in de buurt. Op die manier ontstond naar twee kanten een 'zwaankleef-aan' effect. Organisaties benaderden Jalan Jalan om 'iets te doen', en het Jalan Jalan team stapte zelf af op uiteenlopende gebeurtenissen. Zoals bijvoorbeeld de avond van 'Het comité tegen de haat', die door het Marokkaans Platform in de buurt werd georganiseerd, of de opening van de

vernieuwde Javastraat. De workshops en het 'scholentraject' vormden de ruggegraat van het project.

'MIJN HART SLAAT OP HOL', TAAL-WORKSHOPS VOOR VOLWASSENEN

*Vrijheid is gewoon op straat kunnen zijn
Vrijheid is geen vrouw hebben
Vrijheid is kunnen dragen wat je wilt
Vrijheid is vissen vangen in de zee
Ik wil leven in Amsterdam
Ik wil dat alle religies samen lang leven
Ik ben vaak gelukkig
Mijn wens is om Nederlands te praten*

Deze hartenwensen van deelnemers hangen op grote geschilderde spandoeken aan alle muren in buurthuis de Meevaart aan de Balistraat. Gemaakt door twintig mannen en vrouwen van tussen de 17 en 50 jaar, afkomstig uit alle windstreken: China, Marokko, Nicaragua, Bulgarije, Turkije,

Workshop banieren maken met inburgeraars tijdens taallessen.

JALAN JALAN

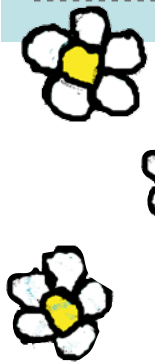
Jalan Jalan
Feesten met z'n allen
Jalan Jalan
Feesten met elkaar

Ieder gaat z'n eigen gang
Ieder dag een leven lang
Maar kom je dansend uit je deur
Dan geef je ieders leven kleur

Jalan Jalan
Feesten met z'n allen
Jalan Jalan
Feesten met elkaar

Wereldburgers dat zijn wij
Gedeeld geluk dat maakt je blij
We laten niemand in de kou
Geluk dat is er ook voor jou

Jos Zandvliet, Jalan Jalan lied

de blaadjes vallen en straks is het zomer, mijn hart slaat op hol..." "Wat kan een hart allemaal?", "wat is dat, 'op hol slaan?' "Heb je een vriendin?", vraagt kunstenaar en ACCU-oprichter Jos Zandvliet aan een van de jongens. "Dan moet je er snel een zoeken!", roept een medecursist. De groep oefent zingend met begroeten en persoonlijke voornaamwoorden, alles verpakt in een lied. De stemming zit er in. Tijdens het schilderen van de spandoeken ("Dit wordt een demonstratie vóór iets, niet tegen iets"), tekent een Chinese man rustig karakters op een hoekje van het laken. Hij heeft nog geen woord gezegd. Als hem gevraagd wordt wat hij heeft geschreven staat hij plotseling voor de groep en legt met

Brazilië, Nigeria, Libië, India... Alle deelnemers volgen twee keer in de week taallessen via Toptaal. Kunstenaars nemen een paar lessen voor hun rekening en voegen theater en beeldend werken toe. Er wordt gezongen en er worden spandoeken gemaakt. De les begint met het instuderen van een lied dat vol met Nederlandse uitdrukkingen zit. De deelnemers komen schoorvoetend achter de tafels vandaan. "Herfst,

verve uit dat Chinese karakters beeldend zijn. Balancerend op één been en met uitgestrekte armen beeldt hij de tekens voor 'man' en 'vrouw' uit. Naast elkaar betekenen de karakters liefde. De cursisten komen hier gemiddeld twee avonden per week. Vanavond, zeggen ze, raken ze ook nog eens met elkaar in gesprek. Als de spandoeken aan elkaar getoond zijn wordt het tijd om te dansen en eindigt deze taallessen in een klein feestje...

JE GEVOEL UITEN, THEATERWORKSHOPS VOOR KINDEREN

Een groep van tien kinderen volgde een aantal maanden lang theaterworkshops bij Diego Tauwnaar en Myrna Versteeg. Op het Jalan Jalan Festival in september staan de kinderen (tussen de 8 en de 12 jaar) zonder enige schroom op het podium. Versteeg: "voor alle kinderen die meededen was het helemaal nieuw, maar we hebben veel gewerkt met het reageren op elkaar in improvisatiesituaties. We nemen ze heel serieus en er wordt hard gewerkt tijdens de workshops." De deelnemertjes gevraagd naar hun ervaringen: "Jabberen vond ik het leukst, dat ik mijn gevoel moest uiten in onzintaal."

Op 13 september was het zover. Uit ramen en vanaf balkons werd gekeken en gefotografeerd: honderden kinderen van vijf basisscholen uit de Indische Buurt en hun ouders liepen in een lange optocht door de straten. Voorop muziekvereniging Tubantia, en middenin de ACCU Fanfare met Toeters en Bellen. Dit alles geflankeerd door een enorm tumult van zelfgemaakte toeters en trommelstokken op cementkuipen. Het Jalan Jalanlied galmde door de straten. Bijna alle kinderen (en na een half uurtje lopen vooral hun ouders) droegen fel gekleurde poppen mee. Elke school had zijn eigen grote 'Wereldburgerpop', en hun eigen kledingkleuren waren daarop afgestemd.

Onno van den Muysenberg, cultuurmakelaar stadsdeel Zeeburg, loopt ook mee. "Hier geniet ik van." Het lijkt bijna een Braziliaans carnaval op een winderige avond in september... Hoe krijg je zoveel mensen mee in een optocht die nergens 'tegen' is? Door ze er vanaf het begin bij te betrekken:

WAT KUNT U DOEN?, EEN OPTOCHT DOOR DE BUURT

In de maand voor de optocht kregen alle kinderen van de bovenbouw een brief mee voor hun ouders: *Vanaf eind augustus hebben we samen met de kinderen van de scholen in de Indische Buurt deze optocht voorbereid. Zo hebben alle kinderen het "Jalan Jalan Wereldburgerlied" geleerd en hebben we met de bovenbouw reuzenpoppen en stokpoppen gemaakt die tijdens de optocht door de straten gedragen worden en op het einde zelfs meedoen in het theatrale spektakel.*

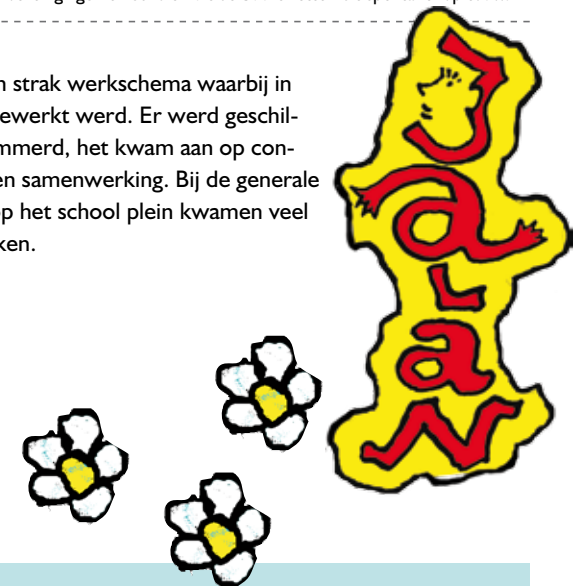
Wat kunt u doen? U kunt natuurlijk komen kijken en meelopen met de optocht. Maar ook vragen wij uw hulp bij het begeleiden van de kinderen die de poppen dragen of bij het uitdelen van muziekinstrumenten. U kunt zich hiervoor van tevoren bij de leerkrachten opgeven. Verder zal elke school zich herkenbaar maken door zich in een bepaalde kleur te kleden. Leuk als u en uw kinderen hier ook aan meedoen!

De leerkrachten ontvingen een lesbrief waarin het hele lesverloop, de achtergronden en de doelstellingen werden uitgelegd. In een periode van vier weken 'vloog' het team kunstenaars door vijf scholen en werkte samen met leerkrachten en kinderen aan de Wereldburgerpoppen. Uitgangspunt was het thema 'wereldburger': 'Wat is een wereldburger en waarom is het belangrijk om een wereldburger te zijn?', en was er aandacht voor verschillen in uiterlijk: 'De Noorderlingen zijn de wetenschappers en de denkers, de Zuiderlingen de beschermers en de voorvechters'.

De optocht met Wereldburgerpoppen borduurde voort op de optocht van Paradijsvogels die op 2 september 2007 door de Indische Buurt trok om de opening van Studio K aan het Timorplein te vieren. Studio K, Stichting ACCU en vele deelnemende verenigingen en scholen uit de buurt zetten dit spektakel op touw.

Er was een strak werkschema waarbij in groepjes gewerkt werd. Er werd geschilderd, getimmerd, het kwam aan op concentratie en samenwerking. Bij de generale repetitie op het schoolplein kwamen veel ouders kijken.

Enthousiast lobbywerk door Jos Zandvliet zorgde ervoor dat de gemeente het in onbruik geraakte buurtcentrum 't Karrewiel voor een aantal avonden in juni beschikbaar stelde aan Jalan Jalan. Een centrale en laagdrempelige plek in de buurt van waaruit het mogelijk was om bewoners bij het project te betrekken. Op dit moment is stadsdeel Zeeburg plannen aan het ontwikkelen om in 't Karrewiel een 'Community Art Centre' te gaan huisvesten met tal van kunstinitiatieven waaronder Jalan Jalan.

DE ONTMOETING

MUSTAPHA ALJEDYAN
 Woont in de Sumatrastraat
 Is getrouwd en heeft vijf kinderen
 Is coördinator van het Marokkaans Platform

“OM HET PLEZIER DAT MUZIEK BRENGT”

“Ik ben hier vandaag op het Jalan Jalan Festival voor de muziek en om het plezier dat muziek brengt. Godsdienst is voor mij licht, dansen, zingen, muziek maken. Niet gebukt gaan onder regels en jezelf verstoppen. Ik ben 35 jaar geleden naar Amsterdam gekomen vanwege de vrijheid, Ajax, en... muziek. Ik voel me hier helemaal thuis. Ik wil dat iedereen dat kostbare gevoel kan hebben. Daarom zet ik mij helemaal in voor de Marokkaanse gemeenschap. Ik zeg: “laat je zelf zien als je de moskee uitkomt. Wees zichtbaar en maak ook zichtbaar plezier.” Als ik zie dat het met een kind niet goed gaat, dan bezoek ik de ouders thuis en help ze een opvoedingsplan te maken. Dat gaat vooral over hoe je binnen het gezin met elkaar omgaat. Respectvol, voorkomend, met aandacht voor elkaar. Ik vind het niet zo gek dat dit nodig is. Ik heb zelf vijf kinderen en weet dat opvoeden een zware taak is. Helemaal als je het zo druk hebt als veel Marokkaanse ouders.”

SYLVIE VAN DEN AKKER, 52 JAAR
 Woont in Almere
 (“Maar ik zou zo in de Indische Buurt willen wonen; een prachtbuurt!”)
 Is directeur van de openbare basisschool J.P. Coen

“EEN ECHTE BUURT-SCHOOL”

“Ik werk al vanaf 1979 als leerkracht in de Indische Buurt. Eerst als kleuterjuf, vanaf 1992 als directeur. De J.P. Coenschool doet mee aan Jalan Jalan omdat wij elke kans benutten om naar buiten te treden en op een positieve manier zichtbaar te zijn. En kunst trekt én kinderen én ouders. Op onze school leren kinderen goed lezen, schrijven en rekenen. Daarnaast is de J.P. Coen ook een echte buurtschool. Voor de kinderen, voor de ouders, en voor alle andere mensen die om de school wonen. Wij willen de sfeer in onze school verbinden met de sfeer daarbuiten. En dat werkt: ouders van onze leerlingen lopen makkelijk de school binnen. Ze volgen bijvoorbeeld bij ons taalcursussen en doen mee aan ons project ‘Ouders Ontmoeten Ouders’. Een aantal moeders heeft jaren geleden ook op eigen initiatief een koffieochtend op school georganiseerd die inmiddels niet meer weg te denken valt. We vieren de Iftarmaaltijd én Sinterklaas. Als wij vanuit de school iets

organiseren hoeven wij nooit lang te zoeken naar ouders die daar actief aan meedoen. De school is voor veel mensen een tweede thuis geworden. Dat is precies wat ik voor ogen heb. Want als je elkaar van school kent ben je voor elkaar voortaan eerst ‘de moeder van’ of de ‘vader van’, dan is de afstand weg...”

► Kijk ook op www.jpcoenschool.nl

EEN WERELD- BUURT

WERELDBURGERS IN OPTOCHT DOOR DE INDISCHE BUURT

Wisselbokaal

Op Zaterdag 13 september 2008 werd het Jalan Jalan Festival feestelijk afgesloten. Een kleurrijke optocht van grote poppen door de Indische Buurt eindigde met een theaterspektakel op het Timorplein. In de weken ervoor maakten kunstenaars samen met de kinderen van De Flevoparkschool, de Evenaar, de JP Coenschool, de Valentijn en de Waaier grote 'Wereldburgerpoppen' die meedongen naar de 'Wereldburgerwisselbokaal'. Stadsdeelvoorzitter Nico Papineau Salm en wethouder Dennis Straat reikten daarna samen de bokaal uit aan de mooiste wereldburger: De Sneeuwkonink, gemaakt door de kinderen van groep acht van de Evenaarschool. De winnaars gingen uit hun dak...

Een theateraal spektakel waarin alles samenkwam waaraan de laatste maanden was gewerkt. Theater, dans, muziek. "Ik vind het best wel eng om te presenteren, maar ik kan het wel!" (Ouafa, 11 jaar). Op de achtergrond Charles Hens, wereldberoemd operazanger en buurtbewoner.

HOE ACCU STROOM OP DE WIJK ZET

DAT KAN IK OOK!

“Dan ga ik héél directief te werk...”
Septimia Kuhlmann vertelt over de voorbereiding van de Wereldburgeroptocht door schoolkinderen tijdens het Jalan Jalan festival. **“Deze jongens liet ik niet ‘een eind weg knutselen’. Op de jas van de Ijskoning horen immers grote ijskristallen, en die had ik van te voren voor ze uitgeprint. De jongens hebben er supergeconcentreerd honderden op hun pop geschilderd. Het zag er strak en professioneel uit. Zij waren apetrots toen ze ’s avonds de Wereldburgerwisselbokaal ontvingen uit handen van de voorzitter van het stadsdeel.”**

MISSIE

De manier waarop voormalig Dogtroepleden Septimia Kuhlmann en Jos Zandvliet te werk gaan oogt losjes en spontaan, maar blijkt gepland en bewust. Hoewel ze de eersten zullen zijn om te roepen hoe belangrijk het is om in te spelen op onverwachte kansen en ‘hoe goed het is om rafelrandjes te laten bestaan’. In 2005 richtten Zandvliet en

Kuhlmann Stichting ACCU (Art, Community & Culture) op. Vanuit ACCU werken ze met een team van theatermakers, beeldend kunstenaars en muzikanten aan meerdere community art-projecten per jaar. Soms op eigen initiatief, maar meestal in opdracht van bijvoorbeeld gemeenten, welzijnsinstellingen en woningbouwcorporaties. Hun missie? “We willen met kunst de sfeer in wijken verbeteren, mensen bij elkaar brengen en laten genieten. Wij houden niet van kunst die alleen met zichzelf bezig is”.

EEN OPTOCHT MET CEMENTKUIPEN

“Tekenen, dansen en zingen zijn uit het leven van alledag verdwenen. Er zijn Idolcompetities en iedereen wil beroemd zijn, maar vraag je aan iemand op straat ‘kan je dansen, zingen of tekenen?’-, dan schudden de meeste mensen geschrokken hun hoofd. Als wij werken met een groep mensen, of het nu managers zijn of buurtbewoners, dan starten we bewust heel laagdrempelig en zonder pretenties. Spelen op zelfgemaakte instrumenten, trommelen op cementkuipen, bouwen met karton, dansen in een optocht. We sluiten aan op wat de deelnemers al kunnen, kiezen een vorm waarin ze zich makkelijk kunnen uiten. Zo hebben we voor de luidruchtigste jongens lange toeters gemaakt die meer lawaai maken dan de claxon van een vrachtwagen. Reken maar dat we daarbij een artistiek eindbeeld voor ogen hebben. Dat is het totaalbeeld waarin uiteindelijk iedereen schittert. Als de deelnemers zichzelf later terugvinden in dat spectaculaire grotere geheel, dan groeit het zelfvertrouwen en zijn ze bereid om de fijnere kneepjes van het toneelspelen of dansen of schilderen te leren. Dan hebben ze een nieuwe manier gevonden om zich te uiten. Wij doen met onze aanpak een beroep op het ‘dat-kan-ik-ook-gevoel’”.

LIEFDE EN AANDACHT

De ACCU-aanpak lijkt verweven met hun persoonlijkheden. Maar op de vraag ‘Was er zonder Zandvliet en Kuhlmann geen Jalan Jalan geweest?’, reageren ze meteen ontkennend. “Werken in de buurt kun je wel degelijk leren. De kunstenaars waarmee wij in dit project werkten hebben wij geselecteerd uit een groep die zich had aangemeld na een oproep van Kunstenaars&CO. Waar wij op letten? In eerste instantie op iemands communicatieve kwaliteiten. Je moet er lol in hebben om met mensen om te gaan. Je moet goed vragen kunnen stellen en nog beter kunnen luisteren naar de antwoorden, ook de nonverbale... Verder vinden wij het belangrijk dat kunstenaars die ‘in de wijk’ werken, hun artistieke ego op de achtergrond kunnen plaatsen. ‘Out of the box’ denken en handelen zijn noodzakelijk, maar knutselen, sjouwen en veel bellen horen er ook bij. En dan moet je ook nog een beetje willen weten wat er in de maatschappij, in de politiek gebeurt. Dat zijn allemaal dingen die je kunt leren. Door ervaring op te doen. Maar het allerbelangrijkst vinden wij misschien wel dat je, zonder mensen uit te sluiten, met liefde en aandacht te werk gaat. Deze groep beschikte volop over die laatste eigenschap. Door Jalan Jalan hebben zij hun horizon verbreed en hun scala aan activiteiten en daarmee hun professionele mogelijkheden uitgebreid. Ze hebben allemaal om moeten gaan met onzekerheden en een soms ongrijpbare doelgroep. De een gaat dat vanzelf af, de ander heeft daar meer structuur bij nodig”.

EEN STEVIGE BEAT

Kuhlmann en Zandvliet wonen op vijf minuten fietsen van de Indische Buurt, en sinds een paar jaar zijn ze er kind aan huis. “We troffen er lang bestaande koren en muziekverenigingen aan, maar het wemelt er ook van de nieuwere initiatieven: koffieochtenden, cybercommunities, de inrichting van het Timorplein, het Marokkaans platform, ga

In Holland staat een huis

Een van de nieuwe projecten van stichting ACCU (in samenwerking met het projectenburo, gemeenten, en zorginstellingen) is ‘In Holland staat een huis’. Tijdens een reeks van daklozendagen in Amsterdam, Utrecht, Apeldoorn, Rotterdam en Nijmegen gaan dak- en thuislozen en ‘gewone’ mensen uit de buurt (buurtbewoners, winkeliers) contacten aanknopen. Hun gezamenlijke leefomgeving staat centraal en vormt het startpunt van activiteiten met een cultureel en/of theateraal accent. Tegelijkertijd zullen op vele momenten, kleinschalig en vaak informeel, gesprekken worden gevoerd, meningen worden uitgewisseld en toekomstplannen worden ontwikkeld om in de buurt verder te gaan met betrekken van dak- en thuislozen in de buurt.

zo maar door. Je ziet dat het stadsdeel en de woningbouwverenigingen daar ook op inspelen. De basisscholen in de Indische Buurt hebben betekenis voor de hele buurt. Het is van meet af aan onze bedoeling geweest om aan te sluiten bij wat er al bestaat. Kunstenaars kunnen goed verbindingen leggen, en mensen uit verschillende groepen ook samen dingen laten doen. Denk niet dat dit vanzelf gaat. Veel mensen leven prima naast elkaar zonder al te veel met elkaar te maken te hebben. Binnen hun eigen groep is de sociale cohesie groot, maar dus ook de sociale controle. Is er echter een groter geheel waarin je jezelf als school of vereniging kunt profileren, dan zien mensen kansen. Dan komt het er op aan ze te verleiden om mee te doen. Kinderen vinden het heerlijk om toneel te spelen, te zingen en te knutselen. En hun ouders brengen en halen ze, zingen en klappen mee tijdens de repetities op het schoolplein en lopen mee in de optocht. Het is verrassend als ze dan een cementkuip pakken om een stevige beat neer te zetten...”

ZAAIEN EN OOGSTEN, DE ACCU METHODE

Stap 1: INBURGERING EN ONTWERP

Fiets rond in de buurt. Stap eens een theehuis binnen. Bezoek de basisschool en draai een dagje mee, bezoek een ouderenzorginstelling. Plus de gemeentegids uit. Spreek mensen op straat aan. Breng een bezoek aan het politiebureau. Doe boodschappen in de buurt en praat met de winkeliers. Praat met de politici en bestuurders. Kijk waar de behoeften liggen en ontwerp de artistieke activiteiten op basis van al je bevindingen.

Stap 2: SCHAALVERGROTING EN PRODUCTIE

Zoek een locatie middenin de buurt als uitvalsbasis. Bespreek de plannen met bestaande organisaties en verbanden: sport- en muziekverenigingen, scholen, ouderenkoren, woningbouwverenigingen, politieke partijen, platforms, buurtvaders. Sluit de activiteiten aan op wat zij al doen. Probeer bruggen te bouwen tussen de verschillende groepen. Ga laagdrempelig aan de slag en werk naar een einddoel; een optocht, een voorstelling, een tentoonstelling, een mozaïek. Haal de pers er bij, maak een website.

Stap 3: HERHALING EN UITVOERING

Zet door en kies een langere horizon, ga opnieuw in gesprek in de wijk. Benoem wat werkte en wat niet en pas dat toe; ontwikkel op basis van je bevindingen een meerjarenplan. Maak mensen medeverantwoordelijk. Gebruik al je contacten in de wijk, betrek ze actief bij de uitvoering.

Stap 4: OOGSTEN

De aanpak is geslaagd als mensen in de buurt het project overnemen, als er nieuwe gemeenschappelijke tradities in de buurt zijn ontstaan waarbij mensen elkaar ontmoeten, samen prachtige voorstellingen, gebeurtenissen en monumenten maken en energie, verbeelding en verbazing delen.

Workshop banieren maken bij TopTaal

100 TALEN

De Indische Buurt is het oudste gedeelte van stadsdeel Zeeburg. De wijk is aan het begin van de 20e eeuw in grote haast gebouwd voor de toestroom van havenarbeiders. Na het vertrek van de havenfuncties lag de buurt geïsoleerd tussen het spoor en het verlaten havengebied. De buurt telt nu zo'n 23.000 inwoners, is etnisch zeer divers en er worden naar schatting 100 talen gesproken. De bevolking is jong en relatief laag opgeleid. Een schets van een buurt in beweging.

MINDER EN BETERE WONINGEN

De woningbouwvoorraad van de Indische Buurt (ongeveer 11.599 woningen) is een mix van vooroorlogse en jaren tachtig bebouwing met vooral kleine, goedkope en deels verouderde sociale huurwoningen. Ruim driekwart daarvan is in handen van corporaties. In 2003 is gestart met de renovatie van 1.700 woningen, waarbij veel kleine woningen samengevoegd zijn. De drie corporaties in de buurt hebben toegezegd 275 miljoen te investeren in de wijk. Het

percentage sociale huurwoningen moet in 2010 zijn teruggebracht van 85% naar 70%. 800 woningen worden verkocht en 1.400 gerenoveerd. Een aantal kleinere woningen zal worden samengevoegd. Verder willen de corporaties bijna 900 woningen slopen en daarvoor 750 nieuwe woningen in de plaats bouwen.

WERELDS WINKELN EN WOONWERK- WONINGEN

De bedrijvigheid in de buurt is voorna-

melijk gericht op detailhandel. Modernisering van het winkelgebied is één van de speerpunten van de stadsdeelraad. In augustus 2008 werd de vernieuwde Javastraat geopend. Aan de ene kant wordt de multiculturele sfeer benadrukt met het thema 'werelds winkelen', aan de andere kant wordt geprobeerd de grip op de kwaliteit van het winkelaanbod te verhogen door het vergroten van het corporatiebezit. Het stadsdeel en de corporaties willen kleinschalige bedrijvigheid bevorderen. Voor 2010 moet er 3000 m² bedrijfsruimte zijn voor startende ondernemers. Verder wordt ingezet op het binnenhalen van stadsdeeloverstijgende ondernemingen. In juli 2007 is bijvoorbeeld het hostel StayOkay Zeeburg geopend op het geheel vernieuwde Timorplein. De Borneostraat moet volgens de plannen zelfs een 'cultuurboulevard' worden met een bioscoop aan het begin, en een bibliotheek op het Javaplein.

HET MENSELIJK POTENTIEEL VAN EEN PRACHTWIJK

In de Indische Buurt wonen groten-deels autochtone ouderen en allochtone

gezinnen. 29% van de bewoners woont er korter dan een jaar. Dat maakt het ontstaan van sociale cohesie en het bevorderen van interetnische contacten moeilijker. Tegelijkertijd kun je spreken van een kostbaar potentieel in de buurt: er wonen veel kinderen en er zijn veel vrouwen van verschillende achtergrond, die zich voornamelijk nog áchter de voordeur ophouden. Veel vrouwen doen mantelzorgtaken en dragen zo bij aan de stille economie.

Voor 2010 moet er 3000 m² bedrijfsruimte zijn voor startende ondernemers en 2000 m² woon-werkwoningen

De Indische Buurt in Amsterdam is door minister Vogelaar aangewezen als aandachtswijk. In een periode van acht tot tien jaar zal er extra aandacht besteed worden om er een 'krachtwijk' van te maken. In het Wijkactieplan Indische Buurt van gemeente en stadsdeel ligt de focus op het aanpakken van armoede achter de voordeur, het versterken van de participatie van bewoners, het bevorderen van arbeidsparticipatie, en de verbetering van het pedagogisch klimaat.

INVESTEREN

De buurt blijft in sociaal-economisch opzicht onder het Amsterdamse gemiddelde. In 2003 scoorde de buurt wat betreft leefbaarheid een 5,3. In 2007 was dat een 6,3 ten opzichte van het Amsterdamse gemiddelde van 7,2 (bron: www.os.amsterdam.nl). Door de ontwikkeling van het Oostelijk havengebied is de buurt meer bij de stad betrokken, en daarmee

voor bredere groepen interessant om te wonen. Woningbouwcorporaties Ymere, de Alliantie, Eigen Haard en de overheid ondertekenden in 2007 een convenant waarin ingezet wordt op verbetering van de woningvoorraad en op sociaal-economische programma's.

Om buurtbewoners te helpen bij het oplossen van sociale problemen wordt het Sociaal Investeringsprogramma Indische Buurt ingezet. Stadsdeel en corporaties bekostigen dit project gezamenlijk. Verder wil het stadsdeel een coalitie aangaan met scholen en andere partners om meer vaart te maken met het opzetten van een Brede School, gericht op taalontwikkeling van kinderen en ontwikkeling van bur-

gerschap. In het Convenant Buurtbeheer Zeeburg zijn tussen stadsdeel, corporaties, politie en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt over de inzet van wijkmeesters en het instellen van budgetten waaruit bewonersinitiatieven kunnen worden bekostigd.

(► zie ook kader)

Bewonersinitiatief: Buurttafels in Zeeburg

Op 9 september 2007 werden 10 buurttafels in Zeeburg feestelijk geopend. Op pleinen en in parken in het hele stadsdeel zijn bijzondere tafels met banken geplaatst, die dienst gaan doen als ontmoetingsplek voor de buurt. De buurttafels zijn gemaakt door kunstenaars in nauwe samenwerking met bewoners. De buurttafels zijn een initiatief van drie bewoners van Zeeburg. Zij vinden dat er in de openbare ruimte meer mogelijkheden voor echte ontmoetingen kunnen worden gecreëerd. Samen met het stadsdeel en Kunstenaars&CO is voor elke locatie een kunstenaar(sduo) geselecteerd. Elke kunstenaar heeft vervolgens met een groep buurtbewoners aan het ontwerp van de tafel gewerkt.

DE ONTMOETING

SHAVI TANDA & VOKAN VURAL
 Allebei 11 jaar
 Shavi woont in de Sumatrastraat.
 Vokan aan de Insulindeweg.
 Gaan naar basisschool De Evenaar.
 Shavi wil later het eethuis van
 zijn ouders overnemen en
 Vokan wil advocaat worden.

KEI- HARD

Nog steeds glunderend van trots laten Shavi en Vokan, allebei leerlingen uit groep 8, de glimmende Wereldburgerwisselbokaal zien. “U mag hem ook wel even vasthouden hoor.” De bokaal staat te pronken in een glazen vitrine met tientallen foto’s er om heen. Shavi en Vokan zijn elkaars beste vrienden. “Dat betekent dat je buiten altijd met elkaar speelt, en dat je alles van elkaar weet.” Moeiteloos sommen ze elkaars hobbies en familieleden op. Allebei zijn ze gek op voetballen, computeren en tekenen. Vokan’s vader is zanger in Turkije en de ouders van Shavi hebben een Indiaas eethuis. “We

kunnen allebei goed koken, en ik help mijn moeder hartstikke vaak, bijvoorbeeld met hele goede bami”, zegt Vokan. Toen ze op 13 september tijdens het Jalan Jalan Festival als winnaars op het podium stonden (“we vonden het spannend en dachten niet dat wij zouden winnen”), waren de ouders van Shavi er niet bij, het eethuis moest natuurlijk open zijn. “Maar kijk daar is het haar van mijn oma, die stond net zo hard te schreeuwen als ik”, zegt Vokan als hij op de foto wijst. Op school aan de poppen werken was leuk. “Het zagen vond ik keihard. En die kunstenaars hielpen ons met plannen, want alles moest in twee dagen, en ze konden zo goed tekenen. Op ons digibord stonden van die hele mooie ijskristallen, die hebben we met z’n allen op de jas van onze pop geschilderd. En wij tweeën hebben onze klas bij van alles geholpen. Zo’n optocht is mooi, dat je zo midden op de straat mag lopen.” Shavi: “onze buurt is de leukste, je komt steeds meer kinderen tegen, ik zou niet ergens anders willen wonen. Onze juf is ook lief, ze werkt al meer dan twintig jaar op school.”

CHARLES HENS
 Operazanger (tenor)
 Woont in de Balistraat
 Volgde zijn opleiding aan de conservatoria in Utrecht en Den Haag, studeerde aan de Operastudio Nederland in Amsterdam.
 Werkt als freelance solist op (inter)nationale podia en festivals, waaronder Amsterdam, Barcelona, Antwerpen, New York, Bangkok en Tokyo.

“Als theatermaker speel ik met de grenzen van realisme en fantasie, om zo de interpretatie van een werkelijkheid te onderzoeken.”

“In het voorjaar kwam ik Jos Zandvliet en Septimia Kuhlmann tegen bij de optocht ter aankondiging van het Lentefeest. Hun enthousiasme deed mij direct mijn diensten als zanger aanbieden. Daar hadden ze gelukkig wel oren naar. Samen met de kinderen zong ik de liederen bij het theaterspektakel op het Jalan Jalan Festival. Het was de eerste keer dat ik in een community art-project meedeed. Kunst geeft de buurt goede, prikkelende energie, en dat is in deze tijden van gespannen verhoudingen een welkome afwisseling. Bij de inhuldiging van een kunstwerk van Jan van der Ploeg bij de JP Coenschool, maakte ik met zeven kinderen een kleine performance. Ook hier waren er een aantal bij die van huis uit nooit in aanraking komen met kunst, of met de speelsheid en de vrijheid van theater. Het was voor hen een geweldige ervaring om een andere werkelijkheid te verbeelden voor een aandachtig publiek. De betrokkenheid van de scholen vind ik ontroerend en waardevol, voor de buurt en voor de kinderen zelf.

BEVRIJ- DING

Meedoen aan dit soort dingen betekent voor mij bevrijding van een competitief regime van de gangbare muzikwereld. Door het contact met toeschouwers en toehoorders ben ik geconcentreerder en vrijer bezig met het vertellen van een verhaal, in plaats van het verkopen van mijzelf. Bovendien geeft het contact met de kinderen mij een creatieve impuls. Hun logica is nog niet dogmatisch en dat maakt dat ik speels en vrij kan associëren. Ik heb samen met Jos al plannen gemaakt om met elkaar meer in de buurt te gaan doen in de toekomst.”

“STENEN ALLEEN MAKEN GEEN BUURT”

(Wout Kranen, Ymere)

Vanaf het begin was er belangstelling én ondersteuning voor Jalan Jalan. In de vorm van geld, advies, en ‘meedoen’. In de loop van zes maanden Jalan Jalan raakten steeds meer organisaties betrokken. Hieronder een overzicht.

WONINGBOUWCORPORATIE YMERE

“Ymere wil kampioen leefbaarheid zijn”, zegt Wout Kranen, rayonmanager bij woningbouwcorporatie Ymere. Daarom ondersteunen wij jaarlijks tientallen initiatieven die uit de wijk zelf komen. We hebben er zelfs een prijs voor in het leven geroepen, de ‘Betere Buurtprijs’. Vorig jaar hebben we uit

de inzendingen projecten ook daadwerkelijk uitgevoerd. Samen met mijn afdeling, waaronder 11 woonconsulenten, levende schakels tussen corporatie en bewoners, ben ik dagelijks bezig om de betrokkenheid te verhogen van de bewoners bij de buurt. Want op die manier wordt de wijk in alle opzichten meer waard. Tenslotte verhogen wij met goede investeringen in de leefbaarheid ook de waarde van ons vastgoed. Wij hebben Jalan Jalan financieel gesteund omdat het geënt is op participatie en omdat het project zich vertakt in de buurt en in de tijd. Het is geen eenmalig gebeuren dat geïsoleerd staat tussen de andere initiatieven in de buurt. Een andere reden om dit project te steunen was dat er een poging gedaan wordt om de resultaten te meten. Want uiteindelijk willen wij aan onze huurders kunnen verantwoorden waarom wij in projecten investeren.”

STICHTING DOEN

Yu-Lan van Alphen, Programmamanager Cultuur bij stichting DOEN: “Stichting DOEN ondersteunt en stimuleert uit de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij projecten die bijdragen aan het versterken van sociale netwerken. Want sociale cohesie ontstaat als sociale verbanden en netwerken sterk zijn en als mensen gedeelde belangen hebben. Dat kan van alles zijn, gemeenschappelijke passies, tradities, helden, ervaringen en associaties, als de insteek maar positief is. Investeren in sociale cohesie is dan ook investeren in ‘gezamenlijk belang’.

“Investeren in sociale cohesie is investeren in een gezamenlijk belang.”

(Yu-Lan van Alphen, Programmamanager Cultuur, stichting DOEN)

Sociale netwerken en verbindingen zijn van alle tijd, maar veranderen continue. Door de sterke individualisering van de samenleving worden contacten en verbindingen steeds korter en impulsiever. Waar je vroeger bijvoorbeeld samen naar de kerk ging of naar de sociëteit zien we nu nieuwe verbanden. Dat is niet erg. Maar wat soms ontbreekt is een familiariteit in de openbare ruimte. community art kan de familiariteit in de openbare ruimte terug brengen. Het is een kunstvorm waarbij kunstenaars in de uitvoering en verspreiding van hun kunst nauw samenwerken met de mensen in een buurt, stad of dorp. Kunstenaars hebben ook het vermogen om mensen met elkaar te verbinden en om via hun creativiteit bruggen te bouwen tussen mensen. Op deze manier verenigt community art een groep mensen rondom een duidelijk gemeenschappelijk doel. Jalan Jalan is voor Stichting DOEN een mooi voorbeeld van een community art project waarin kunstenaars met buurtbewoners in creatieve activiteiten samenwerken. En waar kunstenaars samen met de bewoners in staat zijn gesteld een positieve impuls te geven aan de leefbaarheid, sociale cohesie en betrokkenheid in de wijk.”

CIVIC ZEEBURG

Sinds januari 2008 verzorgt Civic Zeeburg in Stadsdeel Zeeburg de uitvoering van het welzijnswerk, het jongerenwerk, de maatschappelijke dienstverlening, het peuterspeelzaalwerk en nog een aantal functies. Bij Civic Zeeburg werken onder andere jongerencoaches, een mantelzorgmakelaar, peuterspeelzaalleidsters, docenten, schuldhulpverleners,

opvoedadviseurs en bewonerscoaches. Bewonerscoach Henk Grobben: “Jalan Jalan bracht vrolijkheid en saamhorigheid. Mensen die elkaar anders niet zouden tegenkomen maakten nu samen muziek en liepen in een optocht. Civic is nu bezig om een vaste plek in de buurt te creëren waarin initiatieven als Jalan Jalan een vaste plek kunnen krijgen. Want er is genoeg animo in deze buurt!”

STADSDEEL ZEEBURG

Nico Papineau Salm, Stadsdeelvoorzitter Zeeburg: “De insteek van het project van Jalan Jalan draagt zeker bij aan het vergroten van de samenhang in de buurt. Kinderen uit de buurt leren elkaar kennen door muziek, dans en creativiteit. Door samen te werken pikken ze dingen van elkaar op. Ik hoop dat ze na een manifestatie zoals 13 september elkaar ook blijven tegenkomen. Een ander belangrijk aspect is dat er veel vrijwilligers bij betrokken zijn die hier hun tijd aan besteden. Het enthousiasme en de betrokkenheid van bewoners die vrijwillig iets voor de buurt doen is van groot belang. De optocht door de buurt heeft de bewoners iets leuks en positiefs laten zien. Kunst en kunstenaars hebben al jaren een speciale rol in ons stadsdeel, die zie ik graag vanuit de kunsten nog meer versterken. Waar mogelijk ondersteunt het stadsdeel initiatieven. Ik ben blij met de vele kunstenaars die nu al actief zijn. Kunst en cultuur bieden goede manieren om de buurt te beleven en te presenteren. Zo kunnen mensen met kunst bijvoorbeeld laten zien wat zij van hun buurt vinden. Ik vond het erg leuk om de Wereldburgerwisselbokaal uit te reiken aan

de kinderen. Mij trof vooral hun enthousiasme en trots over wat ze hadden gemaakt.”

ROB VAN VEELLEN, ADVISEUR BEWONERSPARTICIPATIE STADSDEEL ZEEBURG

“In Jalan Jalan zijn buurtbewoners, schoolkinderen en kunstenaars uit de Indische Buurt verenigd in een sociaal artistiek project. De bewoners hebben hun netwerk verbreed en nieuwe mensen ontmoet. Daar waren op een vanzelfsprekende manier ook mensen met andere culturele achtergronden bij. De schoolkinderen die deelnamen ontdekten en ontwikkelden hun talenten. Kunst en kunstenaars hebben daar in mijn ogen een bijzondere rol bij gespeeld. Ik zie dan ook duidelijk een speciale rol voor kunstenaars bij het vergroten van samenhang in de wijk. Kunst is volgens mij een intercultureel communicatiemiddel bij uitstek. Door wat het teweeg brengt is het ook een bindend middel in een lokale samenleving. De mensen die er mee in aanraking komen leren op een andere, originelere manier om zich uit te drukken. Kunst betekent ook reflectie op je identiteit(en); wie ben je, hoe uit je jezelf, hoe doet een ander dat, wat verbindt? Als adviseur bewonersparticipatie zie ik mijn rol als die van een moderator en ‘makelaar’. Mensen moeten het zelf doen. Maar ik help ze door partijen te verbinden, door en het netwerk, en de expertise en (soms) de financiën van het stadsdeel ter beschikking te stellen.”

ORANJEFONDS

Ronald van der Giessen, directeur Oranje Fonds: “Het Jalan Jalan Festival levert een belangrijke bijdrage aan sociale cohesie in de Indische Buurt. Kunstenaars&CO creëert een breed draagvlak door samen te werken met kunstorganisaties, buurtverbanden, scholen en verenigingen. Het Oranje Fonds vindt het belangrijk dat buurtontmoetingen

worden geïnitieerd en voortgezet. Kunst is hierbij een uitstekend middel. We leveren daar graag een financiële bijdrage aan.”

ONTMOETINGSPLEK STUDIO K, TIMORPLEIN, INDISCHE BUURT

Studio K is een nieuw cultuurpodium aan het Timorplein in de Indische Buurt, en een van de drie initiatiefnemers van Jalan Jalan. Op het plein voor en in hun pand vonden de drie feesten plaats.

Annette de Ruiter, bestuurslid van Studio K: “Studio K wil een laagdrempelige plek zijn met open sfeer waar iedereen zich welkom voelt. Met het organiseren van projecten als Jalan Jalan willen we die open sfeer nog meer benadrukken. Studio K wil mensen verleiden tot ontmoetingen met elkaar, met ons, met kunst. Onder de naam Paradijsvogels zetten we in 2007 samen met ACCU een project op met workshops en een straattheaterspektakel. In de workshops maakten bewoners actief kennis met de verschillende kunstdisciplines die in Studio K een plek in de programmering hebben. Het was ook onze officiële opening. Het was een bijzonder prettige samenwerking, en het leverde ons veel positieve reacties uit de buurt. Na Paradijsvogels zijn we daarom gelijk weer gaan nadenken over een nieuw project. Jalan Jalan is nog groter opgezet met meer samenwerkingspartners, meer deelnemers, meer contactmomenten en meer programma’s. Het heeft ons veel opgeleverd: mensen weten ons nu nog meer te vinden. Daarnaast hebben wij de buurt nog beter leren kennen; we weten beter wat er speelt en hoe wij daarop kunnen inspelen. Wij zijn ontzettend blij met de overweldigende interesse en deelname. Op de evenementen die we hebben georganiseerd hing een ongedwongen sfeer waar mooie ervaringen zijn gecreëerd. En dat er goed gedronken en gedanst is vinden wij natuurlijk ook belangrijk...”

De Ruiter vindt dat er in de afgelopen jaren veel veranderd is in de buurt. “Ik woon zelf nu acht jaar in deze buurt en de sfeer is echt beter geworden en er is steeds meer te beleven. Wij willen onze rol als ontmoetingsplek actief blijven vervullen door programma’s op te zetten. Maar we willen ook een plek zijn waar mensen met goede ideeën terecht kunnen. Ik geloof echt dat het goed is dat er wat te beleven valt in de buurt waar je woont en dat je bijvoorbeeld in je eigen buurt naar de film kan of mee kan werken aan een festival. Volgens mij gaat dat helemaal goed komen.”

BUREAU BLAUWKOUS

Bureau Blauwkous is een bedrijf voor cultureel/zakelijke dienstverlening van Irene Ford en Inge Thoës. Blauwkous houdt zich bezig met het programmeren, produceren en zakelijk leiden van culturele evenementen, maar ook met conceptontwikkeling en advies. Irene Ford en Inge Thoës: “Blauwkous bracht Jalan Jalan een goedlopende organisatie achter de schermen. Ons bracht het veel enthousiasme, nieuwe contacten in de buurt, weer een stukje verder in een groot buurtnetwerk, steun van veel verschillende partijen, een energieke en bruisende boel.”

VIJF BASISCHOLEN

Op vijf basisscholen in de Indische Buurt werd gewerkt aan de Wereldburgerpoppen. Gedurende twee dagen bouwden, tekenden, zongen, trommelden, schilderden en dansten kunstenaars met leerlingen als voorbereiding op de grote optocht tijdens het Jalan Jalan Festival.

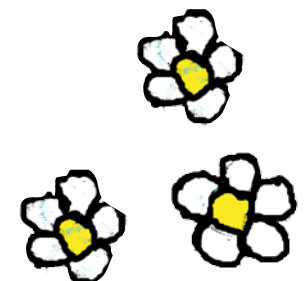
- **OBS JP Coen, Bankastraat**
- **OBS De Evenaar, Ambonplein**
- **OBS Flevoparkschool, Soembawastraat**
- **PCB Valentijnschool, Soembawastraat**
- **RKB De Waaier, Obiplein**

MUZIEKVERENIGINGEN

- **Amsterdamse accordeonvereniging Insulinde**
- **Flevokoor**
- **Toeters en Bellen**
- **Tubantia**
- **Gospelkoor Deliverance**

OVERIG

- **Stichting Assadaaka:** multiculturele Europese Vereniging Vriendschap in Nederland. Een organisatie met een multiculturele grondslag met als doelstelling het bevorderen van emancipatie, participatie en sociale cohesie. Een groot gedeelte van de activiteiten bestaat uit Nederlandse les op verschillende niveaus: voor beginners tot en met gevorderden.
- **Kids van Amsterdam Oost:** een bewonersproject waarin multiculturele kinderen hun verborgen talenten uiten samen met artiesten in de vorm van zang, dans, drama, toneel, muziek en schilderkunst.
- **Marokkaans Platform:** komt op voor belangen van Marokkaanse bewoners van de Indische Buurt. De actieve personen van het platform zijn mannen in de leeftijd van 30 tot en met 60 jaar.
- **TopTaal:** opleidingsinstituut voor Nederlands als Tweede Taal (NT2), met een breed pakket aan taalcursussen en -trainingen: privé, in groepsverband, van lager- tot hogeropgeleiden.
- **HVO Querido:** biedt opvang, woonbegeleiding en dagactiviteiten aan dak- en thuislozen, verslaafden, mensen met psychiatrische problemen en vrouwen en gezinnen in nood.

ELF KUNSTENAARS WERKEN VIJF MAANDEN IN DE INDISCHE BUURT

OPEN STAAN VOOR HET MOMENT

In februari 2008 startte de werving van kunstenaars voor Jalan Jalan: 'Met Jalan Jalan doe je werkervaring op in community art en draag je bij aan het stimuleren van ontmoeting, uitwisseling en samenwerking tussen buurtbewoners. Je krijgt professionele begeleiding van theatermakers en de mogelijkheid je netwerk te vergroten.' Lees hier over de kunstenaars die 5 maanden werkten in de Indische Buurt...

Lentefeest workshop 'Theater voor kinderen' door Myrna Versteeg en Diego Tauwenaar

JOB CORNELISSEN

► www.dansjobs.com

Danser, muzikant en acteur, o.a. bij Krisztina De Châtel, Danstheater Aya en op het moment bij muziektheatergroep Hollandse Kade. Hij maakt danstheatervoorstellingen voor zijn eigen groep LINK en geeft moderne dansles, o.a. op De Theaterschool en Buitenkunst. Hij is zanger/percussionist bij New Folk band Maalstroom. "Ik wilde de Indische buurt mooie dansdromen brengen. Jalan Jalan leerde mij die dromen los te laten en open te staan voor het moment."

YAJAIRA SALAS

► www.bontezwaan.nl

► www.beroepskunstenaarsindeklas.nl

Schilderen / 3 Dimensionaal werk / Installaties / performance / fotografie. Werkt in kunstprojecten op basisscholen als Beroepskunstenaar in de klas (bik). Salas werkt vanuit haar atelier op het schip de Bonte Zwaan in de houthavens.

"De spontaniteit, het enthousiasme, en de passie waarmee kinderen kunnen werken boeit me en inspireert mijn creatieve aanpak."

DIEGO TAUWNAAR A.K.A DJOGOMAN

► www.djogo9.hyves.nl

Artiest, acteur en projectleider, geeft improvisatielessen op diverse plekken en verricht vrijwilligerswerk. Heeft de afgelopen 6 jaar geacteerd in meerdere toneelstukken zowel in Nederland als in Colombia. Bracht onlangs een debuutsingle uit. Werkt als projectleider en geeft verschillende groepen (advocaten, jongeren, gedetineerden, tienermoeders enz.) improvisatiewerkshops. Geeft ook voorlichting aan jongeren over alcohol en drugs.

KEVIN JOHN CAMBELL

Kevin John Campbell bij de workshop 'Beeldhouwen'

Veelzijdig kunstenaar die behalve in fotografie ook gespecialiseerd is in beeldhouwen. Het eindresultaat van zijn werk vindt hij van secundair belang, het ontstaat als het proces is voltooid.

"Wat Jalan Jalan mij gebracht heeft is een andere manier van kunstbeleving. Het heeft mij laten zien hoe verschillende disciplines in een artistieke eenheid samen kunnen komen."

CARY SPEKSNIJDER

► www.caryspeksnijder.kunstinzicht.nl

Beeldend kunstenaar en symbooldramatherapeut, geeft workshops schilderen, klank, beeld en beweging aan scholen, bedrijfsleven en groepen. Speksnijder volgde de richtingen Schilderen en Keramiek op de Vrije Academie in Den Haag, met als specialisatie Chinese schildertechnieken. Deze techniek, maar ook haar reizen naar India, Afrika en Indonesië, heeft tot werk geleid met sterke Aziatische en Afrikaanse elementen.

April Bergvik en
Saleh Hassan Faris

MYRNA VERSTEEG

Theatermaakster en actrice. Speelt, schrijft en maakt haar eigen voorstellingen. Speelde in televisieproducties zoals KRO's Kindertijd en 'Nachtegaal en zonen' en in toneelproducties zoals 'de Nacht van het Lot' van Karim Traïdia, 'De geliefden van de poolcirkel' en 'Workshop4life!' van haarzelf. Verder geeft Myrna theater en dansles aan kinderen, jongeren en volwassenen. Myrna is bewoner van de Indische Buurt, waar de kinderen haar kennen als Poef.

"Ik kwam binnen met nieuwsgierigheid en mijn eigen theaterervaring in dit project. Ik ben er veel ervaringen rijker uit gekomen. Kinderen hebben de wereld van theater ontmoet. De Indische Buurt staat vol kleine theaters!"

SALEH HASSAN FARIS

▶ www.salehassanfaris.com
Studeerde theater aan de kunstacademie in Bagdad en volgde workshops in Italië en Denemarken. Is theatermaker en schrijver. Naast het maken van zijn eigen theaterproducties werkt hij voor de cultuurredactie van de Arabische internetkrant Elaph (www.elaph.com). Voor Elaph schrijft hij regelmatig over nationale en internationale theateervoorstellingen in Nederland en de Arabische wereld.

"Jalan Jalan bracht mij een bijzondere manier van uitwisselen met mensen en culturen met mooie, verschillende ideeën, talen, manieren van spelen, knutselen, poppen maken, samen zijn. De samenwerking was warm en makkelijk, een soort familie vol vertrouwen."

APRIL BERGVIK

▶ www.aprilbergvik.nl

Foto en film, maar ook schilderen, objecten, installaties, performances en dans (Oriëntaal, Derwisj). Geeft les in beeldende vorming en dans.

"Ik geniet ervan het enthousiasme dat ik voor mijn vak voel en de kennis over te dragen aan anderen, vooral aan kinderen. Tijdens dit proces leer ik ook veel van hen."

SIMONE HOOGERVORST

▶ www.serafijn.com

Decoratieschilder onder de naam 'de Serafijn'. Schildert o.a. hout- en marmerimitaties en trompe l'oeils. Houdt zich daarnaast bezig met community art. Is bezig met het opzetten van een vuilniskunstproject voor de bewoners en kunstenaars van de Indische Buurt.

"Ik woon al weer 12 jaar in de Indische Buurt. Ik geniet van de levendigheid en de veelkleurigheid op straat en zie iedere dag weer nieuwe toneelstukjes ontstaan. Jalan Jalan was voor mij de gelegenheid om op een speelse en kunstzinnige manier contact te maken met de mensen uit mijn directe omgeving."

EVA VAN DER MEER (EEF)

▶ www.kunstkriebel.nl

Muzikant, straatcircusartiest, decorontwerper, doehetzelf-kinderinstallatie-maker. Werkt in kunstprojecten op basisscholen als Beroepskunstenaar in de klas (bik).

"Jalan Jalan bracht de buurt(kinderen) heel veel lachen en ontspanning. Jalan Jalan gaf mij zeer veel leerzame momenten en heel veel genieten van alle reacties op onze acties in de buurt."

Openlucht optreden
Zomerfeest

NETTY GELIJSTEEN

▶ www.nettygelijsteen.nl

Schildert, tekent, ontwerpt sieraden, en geeft les.

"Ik heb de waarde van het kunstproduct gekoppeld aan de waarde van de kinderen, waardoor beiden mooier en rijker werden. Voor mij was Jalan Jalan ook: feestjes vieren en samenwerken met een heel nieuw team van kunstenaars. Alles voor en door mijn eigen Indische buurtbewoners. Jalan Jalan gaf mij de energie van het samenwerken en de vormtaal van Jos en Septimia. Snelle lichte constructies leren maken in samenwerking met de andere kunstenaars en met de energieke en enthousiaste kids van de Indische Buurt."

Ook rapper **WENNER REGALES** en **JIHANE EL FAHIDI**, danseres en actrice, hebben meegedaan aan Jalan Jalan

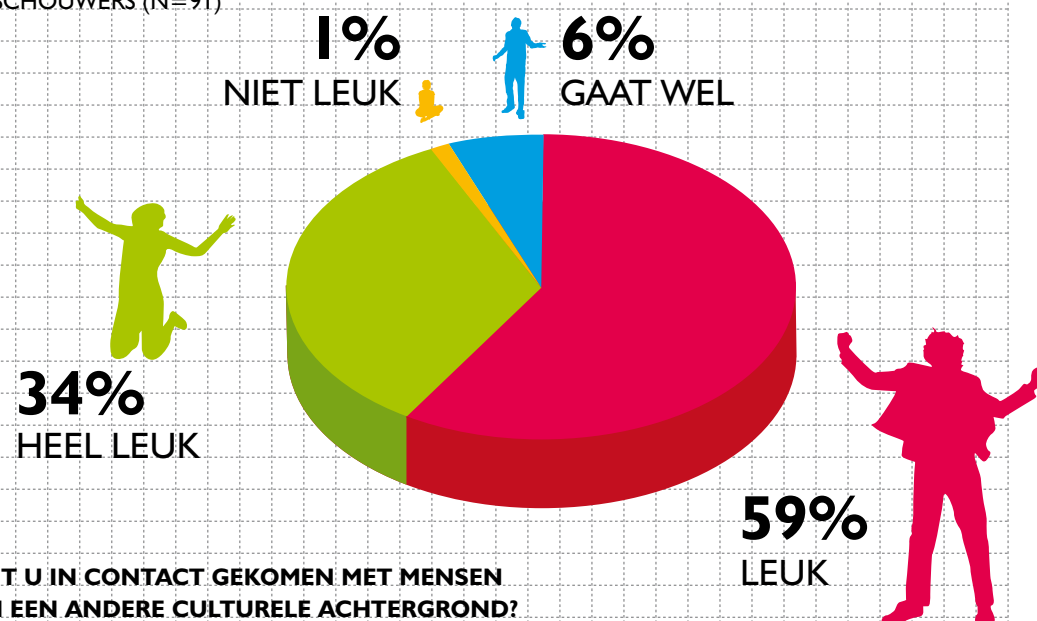
ONDERZOEK DOOR TNO NAAR DE EFFECTEN VAN JALAN JALAN

GEMETEN!

Er is weinig bekend over de effecten van artistieke interventies gericht op het bevorderen van sociale contacten tussen autochtonen en allochtonen. Kunstenaars&CO vroeg daarom aan TNO Kwaliteit van Leven om de effecten van Jalan Jalan te meten. De belangrijkste uitkomsten: hoewel de meeste deelnemers en bezoekers weinig nieuwe mensen hebben leren kennen, vinden ze hun buurt leuker en vinden ze Jalan Jalan een goede manier om met buurtbewoners in contact te komen.

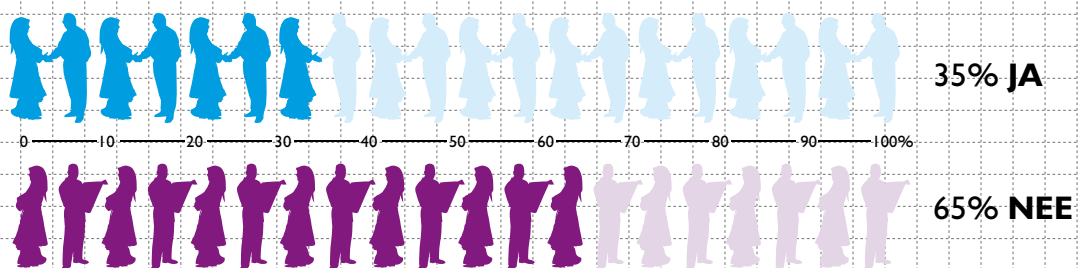
MENING TOESCHOUWERS OVER HET FESTIVAL

TOESCHOUWERS (N=91)

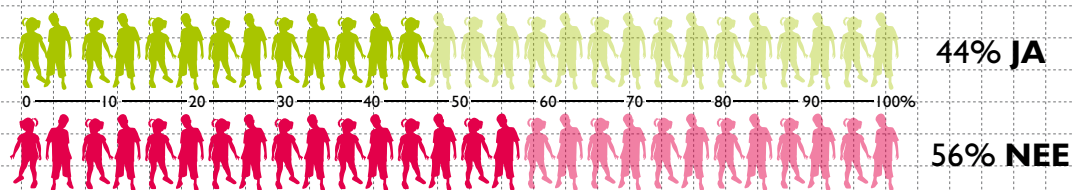
BENT U IN CONTACT GEKOMEN MET MENSEN VAN EEN ANDERE CULTURELE ACHTERGROND?

TOESCHOUWERS (N=91)

HEB JE DOOR JALAN JALAN NIEUWE MENSEN LEREN KENNEN IN JE BUURT?

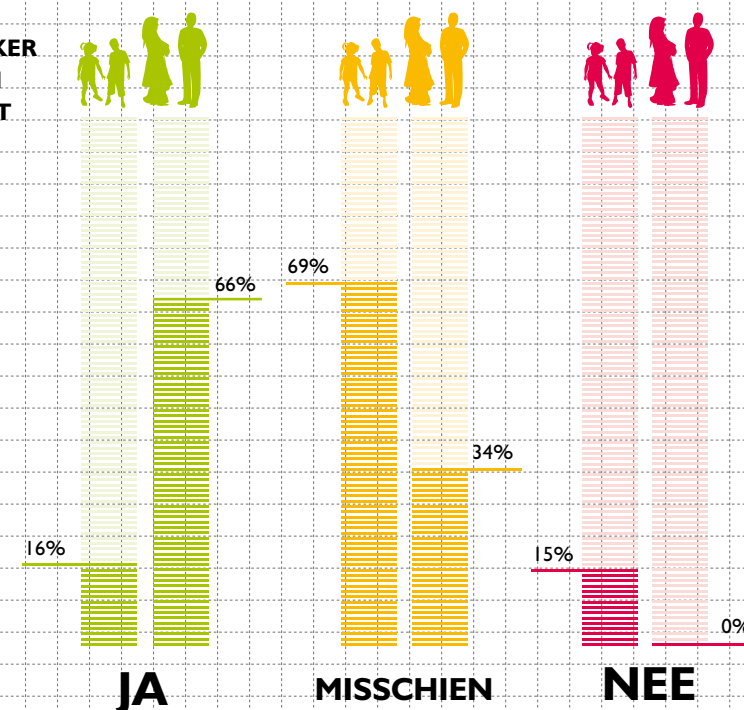
KINDEREN (N=133)

VERWACHT U DAT U VAKER CONTACT ZULT HEBBEN MET MENSEN DIE U HEBT LEREN KENNEN?

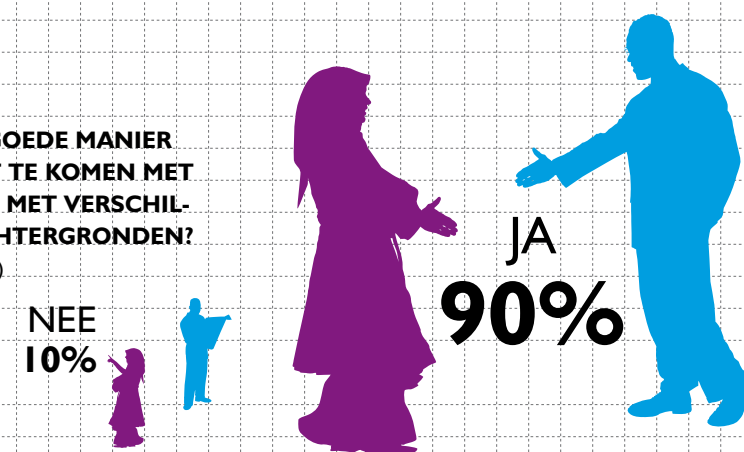
KINDEREN (N=62)

TOESCHOUWERS (N=35)

IS HET FESTIVAL EEN GOEDE MANIER OM MEER IN CONTACT TE KOMEN MET MENSEN IN DE BUURT, MET VERSCHILLENDE CULTURELE ACHTERGRONDEN?

TOESCHOUWERS (N=82)

MEER DURVEN IN EEN LEUKE BUURT

Jalan Jalan is goed gevallen in de Indische Buurt. 93% van de bezoekers van het Jalan Jalan Festival geeft aan het (heel) leuk te vinden. Dat een kwart van de kinderen die aan de workshops meededen nieuwe dingen heeft geleerd, en dat een op de zes ook meer durft, lijkt alles te maken te hebben met dingen als: op een podium staan, kunnen improviseren en een prijs winnen met iets wat je zelf hebt gemaakt. De drie hoofdvragen van het onderzoek leverden de volgende antwoorden op:

Zorgde Jalan Jalan voor meer sociale cohesie in de Indische Buurt?

Daar lijkt het wel op, en er is, zeker bij de kinderen, ook behoefte aan: 74% van de kinderen wil meer omgaan met mensen in de buurt. Na afloop van Jalan Jalan vindt

44% van de kinderen hun buurt leuker; vindt 76% van de kinderen Jalan Jalan een leuke manier om met andere mensen in de buurt om te gaan; heeft 25% andere mensen leren kennen.

Zijn er door Jalan Jalan (nieuwe) interetnische contacten ontstaan?

Voor slechts 5% van de bezoekers was 'kennismaken met mensen van een andere culturele achtergrond' de reden om naar het Jalan Jalan Festival te gaan. Opvallend is dat van degenen die wel nieuwe contacten hebben opgedaan de meesten verwachten dat zij nu vaker contact zullen hebben met de mensen die zij hebben leren kennen. 90% van de bezoekers vindt het Jalan Jalan Festival een goede manier om meer in contact te komen met mensen in de buurt, met een andere culturele achtergrond. Door Jalan Jalan heeft 44% van de kinderen nieuwe mensen in de buurt leren kennen; 35% van de bezoekers van het Jalan Jalan Festival heeft contact gelegd met mensen met een andere culturele achtergrond; tweederde van de bezoekers die nieuwe mensen hebben leren kennen, verwacht die vaker te zullen zien.

Is het belangrijk om door te gaan met Jalan Jalan?

Het is niet vanzelfsprekend dat nieuwe contacten stand houden. Meer dan de helft van de deelnemers en de bezoekers vindt activiteiten zoals Jalan Jalan noodzakelijk als aanleiding om elkaar te blijven ontmoeten. Daar willen ze zelf ook best een rol in spelen; de meeste toeschouwers (70%) willen de

volgende keer zelf actief meedoen. Vrijwel alle kinderen die de vragenlijst hebben ingevuld, vulden ook ideeën daarvoor in: theater/ toneel, dansen, zingen, een optocht, een feest.

VAN MAROKKO TOT PAKISTAN

De diversiteit van de Indische Buurt is terug te zien in de herkomst van de deelnemende kinderen en de bezoekers. De meeste ondervraagde kinderen zijn geboren in Nederland of Marokko, iets meer dan de helft van de bezoekers is geboren in Nederland. De toeschouwers die niet in Nederland zijn geboren komen uit Marokko, Suriname of Turkije. Andere nationaliteiten zijn: Australië, Bosnië, Brazilië, Kroatië, Duitsland, Equador, Egypte, Georgië, Guinea, India, Irak, Israël, Nederlandse Antillen en Pakistan.

EEN METING EN EEN ENQUÊTE

Om budgettaire redenen kozen TNO en Kunstenaars&CO voor een schriftelijke 'retrospectieve meting' bij de kinderen die meededen aan de workshops en het scholentraject, en een mondelinge enquête onder de bezoekers aan het Jalan Jalan Festival op 13 september. In totaal zijn er 225 mensen ondervraagd: 134 kinderen en 91 bezoekers. Het volledige onderzoek is op te vragen bij Kunstenaars&CO, info@kunstenaarsenco.nl

EEN BIJZONDER ONDERZOEK

Peter Brouwer, onderzoeker/adviseur bij TNO Kwaliteit van Leven, doet veel onderzoek naar maatschappelijk rendement en (maatschappelijke) effecten van beleid. "Dit onderzoek verschilt vooral in de beoogde effecten die we onderzocht hebben: (interetnische) ontmoetingen. Mijn andere onderzoek richt zich vaak op beleidsmatige doelen als het vergroten van de arbeidsparticipatie of maatschappelijke participatie. Ook het onderzoek naar de effecten van community art projecten is nog redelijk nieuw. Ik vond het vooral leuk om een onderzoek

te doen waarin kunstenaars en kinderen een belangrijke rol spelen. Dit zijn doelgroepen die ik in mijn andere onderzoeken niet vaak tegenkom. We hebben bijvoorbeeld speciale vragenlijsten voor kinderen ontwikkeld. Het meest verrassende resultaat vond ik het grote aantal kinderen dat aangeeft hun buurt leuker zijn te gaan vinden door Jalan Jalan. Ook was ik verrast door de positieve verwachtingen

Wat is de financiële waarde van de toename van iemands zelfvertrouwen?

De visie van TNO op het meten van maatschappelijk rendement

In onze visie gaat maatschappelijk rendement om meer dan kosten en financiële opbrengsten. Juist de niet-financiële effecten spelen een cruciale rol. Hiertoe stellen wij altijd eerst vast welke personen en partijen effecten ondervinden. Vervolgens bepalen we hoe deze effecten geoperationaliseerd kunnen worden. Dan verzamelen we de gegevens waarmee we kwantitatieve analyses kunnen uitvoeren. In het onderzoek voor Kunstenaars&CO onderzochten wij de effecten voor de deelnemers aan de activiteiten van Jalan Jalan en de bezoekers van het Jalan Jalan Festival. Het belangrijkste effect dat beoogd werd met het project was het ontstaan van nieuwe (interetnische) contacten. Ons onderzoek geeft een antwoord op de vraag in hoeverre deze effecten bereikt zijn, en geeft een indicatie van het belang van de activiteiten van Jalan Jalan daarbij.

Random community art projecten bestaat nog geen sterke traditie van het uitvoeren van onderzoek naar het maatschappelijk rendement. Kunstenaars&CO wil hier nu en in de toekomst wel meer aandacht aan besteden. Het huidige onderzoek was een effectmeting op basis van een retrospectieve meting. Om nog hardere uitspraken te doen over het bereiken van effecten en de rol van kunstactiviteiten hierin, kan in volgend onderzoek een uitgebreidere onderzoeksaanpak gekozen worden, waarbij met een voor- en een nameting en een controlegroep wordt gewerkt. In de toekomst kan ook de stap naar het meten van maatschappelijk rendement gemaakt worden. Dan worden de gerealiseerde effecten ook afgezet tegen de investeringen die gedaan zijn. De crux van het verkrijgen van inzicht in maatschappelijk rendement blijft echter de operationalisering van effecten. Daarbinnen zijn verschillende accenten aan te brengen. De effecten kunnen uitgedrukt worden in financiële termen, maar ook op andere schalen. Als naar het rendement gekeken wordt, is het wenselijk om effecten zo veel mogelijk in geld uit te drukken. De SROI-methode (Social Return on Investment), legt bijvoorbeeld een sterke nadruk op het moneteriseren van effecten, zodat de opbrengsten direct tegen de investeringen afgezet kunnen worden en in één percentage uitgedrukt kunnen worden. Belangrijk hierbij echter is het realisme en de acceptatie van de aannamen die noodzakelijk zijn om effecten in geld uit te drukken. Wat is bijvoorbeeld de financiële waarde van een toename van iemands zelfvertrouwen? Wanneer effecten niet goed in geld uit te drukken zijn, worden deze in rendementsberekeningen ook wel als pro memoria post opgenomen. Ze verdwijnen hierdoor mogelijk naar de achtergrond, terwijl het juist relevante effecten zijn als het gaat om maatschappelijk rendement. TNO zet zich in voor de ontwikkeling van methoden en instrumenten om ook niet-financiële effecten op een goede manier meetbaar en inzichtelijk te maken. Alleen op deze manier wordt recht gedaan aan de verschillende effecten van een project of activiteit.

Quotes van kinderen als antwoord op de vraag in het onderzoek van TNO: "Als je zelf iets mocht verzinnen, wat zou jij dan doen om de mensen in jouw buurt meer met elkaar om te laten gaan?":

"Ik zou ze bij mij uitnodigen en daarna zeggen ga gewoon goed met elkaar om zonder ruzie en zonder commentaar en gewoon zoals altijd."

"Een clown bestellen, een drumstel bestellen, en een pony bestellen, grote reuzen bestellen."

"Iets mooi maken, ik bedoel kunst."

"Ja. leuk, heel leuk, superleuk zelfs."

"Dan haal ik mijn vriendin op en dan mijn andere vriendin dan vinden ze elkaar misschien wel lief."

"Een buurtfeest organiseren en iedereen moet komen, oma's, opa's, tantes, ooms, zusje, broertje, zussen, broers, mama, papa's nichtjes, neefjes."

"Laten zien wie je bent op een leuke manier."

JALAN JALAN

Jalan Jalan (Indonesisch voor 'wandelen'), is een community art-project dat zich afspeelde tussen april en september 2008 in de Indische Buurt in Amsterdam. Kunstenaars werkten samen met buurtbewoners in een reeks van creatieve activiteiten toe naar drie buurtfeesten waarin 'een optocht door de buurt' centraal stond. Tussen de feesten door waren er workshops op het gebied van theater, taal en beeldende kunst. De kunstenaars werden begeleid door stichting ACCU en sloten met hun activiteiten zoveel mogelijk aan op initiatieven, organisaties en verbanden die al in de wijk bestonden. De bedoeling van Jalan Jalan was om buurtbewoners die naast elkaar wonen met elkaar in contact te laten komen. Om er achter te komen of dat echt was gelukt kreeg TNO de opdracht om een onderzoek te doen naar de resultaten. Jalan Jalan is een initiatief van stichting ACCU, Studio K en Kunstenaars&CO. Alledrie vinden zij dat kunstenaars samen met de bewoners in staat zijn een positieve impuls te geven aan de leefbaarheid, sociale cohesie en betrok-

kenheid in de wijk. In dit boekje leest u alles over de opzet van Jalan Jalan. Bewoners, kunstenaars en vertegenwoordigers van de meewerkende organisaties komen aan het woord. Het onderzoek van TNO wordt uitgebreid beschreven en u vindt foto's van de workshops en de feesten. In een essay van lector Sandra Trienekens leest u meer over de achtergronden van sociale cohesie en community art. Informatie en inspiratie, kortom voor iedereen die leefbaarheid in wijken en de maatschappelijke waarde van kunst een warm hart toedraagt!

November 2008
© Kunstenaars&CO
KUNSTENAARS&CO
Postbus 2617
1000 CP Amsterdam
www.kunstenaarsenco.nl

